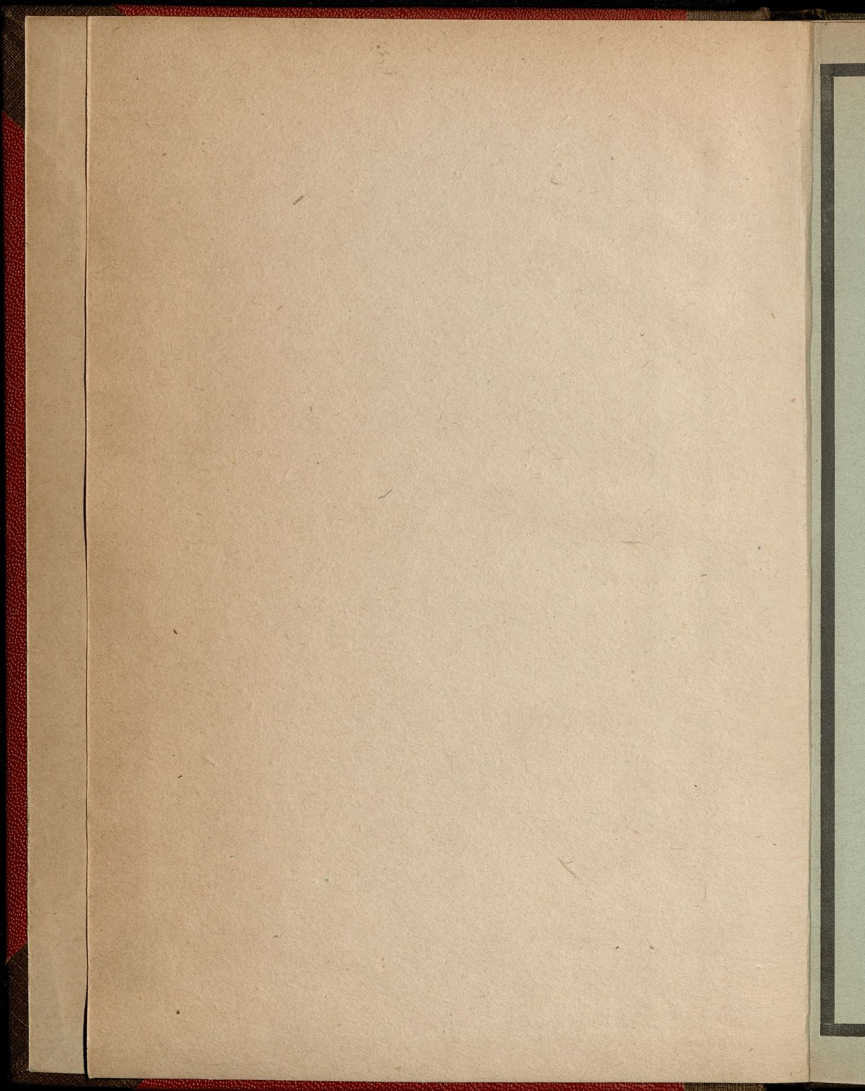


48965



**DR. JOSIP POTRATA**

**HIGIENA  
MATERE**



**1936**

**UNIONE EDITORIALE GORIZIANA - GORIZIA**



DR. JOSIP POTRATA

Uvod.

S to knjigo nadaljujem zbirko "Zdravje in bolezen v domaci hiši".

# HIGIENA MATERE

...rajo same boriti za uspešnejši krški nove zdravstvene  
...kijub temu očene gladih poslanstvo žene vedno eno  
in isto: roditi otroka, skrbeti, da človeški rod ne iz-  
mre. Iz dehllice mora postati *žbda*, iz žene mati. Tak  
je naša narava: tak bo mati ostal za vse večne čase.

...vse se zavedam, da bo matinstva moderna  
...žene naša v pričujoči knjigi kak kamen  
...ne smemo biti. Resnici je treba gle-



*Slovenskih ujetnikov sanje*

Šentjakobska knjižnica v Ljubljani  
KONGRESNI TRG 7

Dr. J. POTRATA

1936 - XIV. E. F.

UNIONE EDITORIALE GORIZIANA - GORIZIA

DR. JOSIP POTRATA

48965



030033610



*[Faint, illegible text]*

*[Faint, illegible text]*

1936 - XIV B. P.

## Uvod.

*S to knjigo nadaljujem zbirko «Zdravje in bolezen v domači hiši».*

*Skušal bom po domače opisati vse, kar mora žena vedeti o postanku svojega otroka.*

*Tako zvani moderni čas stavlja ženskam, ki se morajo same boriti za vsakdanji kruh, nove zahteve, vkljub temu ostane glavno poslanstvo žene vedno eno in isto: roditi otroke, skrbeti, da človeški rod ne izumre. Iz deklice mora postati žena, iz žene mati. Tak je zakon narave in tak bo tudi ostal za vse večne čase.*

*Dobro se zavedam, da bo marsikatera moderno opredeljena žena našla v pričujoči knjigi kak kamen spotike, da ji marsikaj ne bo všeč, toda na take osamele kritike se ne smem ozirati. Resnici je treba gledati pogumno v obraz, čeprav bóde resnica, kakor pravi pregovor, v oči. Narave ni mogoče predrugčiti. Zavedajmo se, da ne dopušča narava nikakih prestopkov zoper svoje večne zakone. Narava se maščuje prej ali slej nad tistimi, ki jo hočejo ukaniti.*

Dr. J. POTRATA

Ljub.

## SLOVSTVO

1. Prof. Walter Stöckel. **Trattato di ostetricia.**
2. Prof. E. Feer. **Trattato di pediatria.**
3. Prof. Plečnik. **Kratek repetitorij anatomije.**
4. Prof. Roberto Schröder. **Trattato di ginecologia.**
5. D. Ana Fischer-Dückelmannova. **Postanek in razvoj otroka**  
**I. del.**
6. Dr. Duval. **Spolni život čovjeka.**

Dr. J. POTRATA



Jajčnik ovijajo iztrebila za jajčecih, tako zva-  
ni jajcevodni, ki se končujejo v maternici.

maternica

mehur

## Ženski spolni organi.

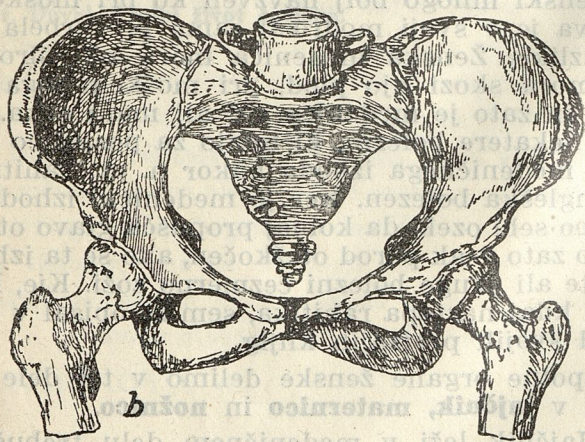
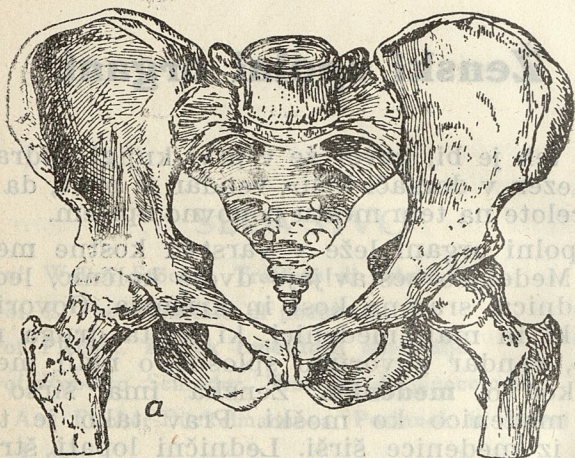
O teh je bil govor že v prvi knjigi «Zdravje in bolezen v domači hiši», vendar je prav, da jih radi celote na tem mestu ponovno opišem.

Spolni organi leže v varstvu kostne medenice. Medenico sestavljajo dvoje kolčnic, lednica, sednica, sramna kost in križnica. Govorimo o veliki in mali medenici, ki ležita druga nad drugo, vendar govorimo splošno o mali medenici kot o **medenici**. Ženska ima širšo in nižjo medenico ko moški. Prav tako je tudi izhod iz medenice širši. Lednični lopati štrlita pri ženski mnogo bolj navzven ko pri moškem. Narava je v svoji modrosti sama preskrbela za to razliko. Ženska medenica mora biti široka, ker mora skozi njo plod, pri moškem tega ni treba in zato je medenica več ali manj ozka.

So nekatere bolezni, ki imajo za posledico zoženje medeničnega izhoda kakor n. pr. rahitika ali angleška bolezen. Ker je medenični izhod že sam po sebi ozek, da komaj propušča glavo otroka, bo zato vsak porod otežkočen, ako se ta izhod radi te ali druge bolezni čezmerno zoži. Kje, kako in kdaj nastopa rahitika, sem že opisal v eni izmed svojih prejšnjih knjig.

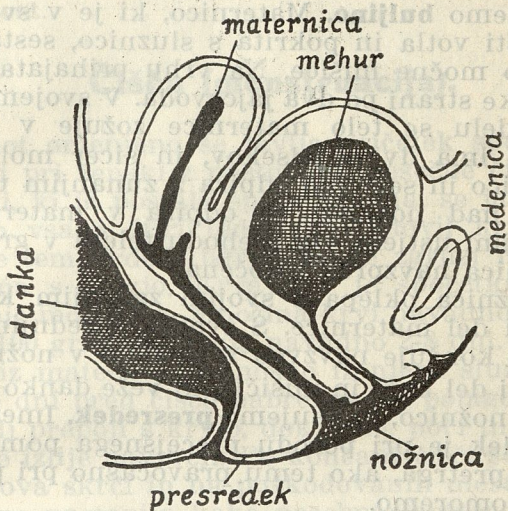
Spolne organe ženske delimo v tri dele in sicer: v **jajčnik**, **maternico** in **nožnico**.

Jajčnik leži v medeničnem delu trebušne votline in sicer eden na levi, drugi na desni strani. Jajčnik je ko češplja velik organ, ki ga sestavlja vse polno votlinic. V teh votlinicah so v posebnih mehurčkih shranjena jajčeca.

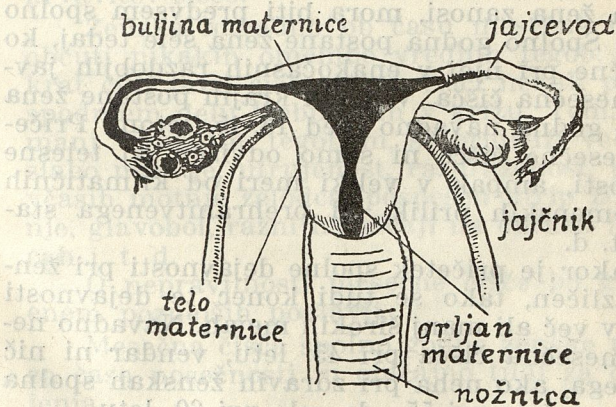


Slika 1. Medenica a) moška b) ženska. (Iz knjige: Duval, Spolni život čovjeka).

Jajčnik ovijajo iztrebila za jajčeca, tako zva-  
ni jajcevodi, ki se končujejo v maternici.



Slika 2. Prerez skozi medenične organe. (Iz knjige: Duval, Spolni život čovjeka).



Slika 3. ženska spolovila. (Iz knjige: Duval, Spolni život čovjeka).

Maternica ima velikost in obliko hruške. Maternica ima **telo** in **grljan**. Gorenji del telesa imenujemo **buljino**. Maternico, ki je v svoji notranjosti votla in pokrita s sluznico, sestavljajo izredno močne mišice. Na vrhu prihajata v njo od vsake strani po dva jajcevoda. V svojem spodnjem delu se telo maternice zožuje v grljan. Slednji ima dvoje odsekov, in sicer moli eden v nožnico in se v njo odpira z zunanjim ustjem, drugi, nad nožnico, se odpira v maternico z notranjim ustjem. Ob prehodu telesa v grljan je maternica navzpred usločena.

Nožnica oklepa s svojim zgornjim koncem spodnji del maternice. S svojim sprednjim koncem se končuje navzven z vhomom v nožnico.

Oni del kože in mišičja, ki veže danko z vhomom v nožnico, imenujemo **presredek**. Imenovani presredek je pri porodu precejšnega pomena in se rad pretrga, ako temu pravočasno pri porodu ne odpomoremo.

## O spolni godnosti.

Da žena zanosi, mora biti predvsem spolno godna. Spolno godna postane žena šele tedaj, ko se prične pri njej v enakočasnih razdobjih javljati mesečna čišča. V naših krajih postane žena spolno godna navadno med 13.-15. letom. Pričetek mesečne čišče ni samo odvisen od telesne krepkosti, ampak v veliki meri od klimatičnih in vremenskih prilik, od prehranitvenega stanja i. t. d.

Kakor je pričetek spolne dejavnosti pri ženski različen, tako se tudi konec te dejavnosti giblje v več ali manj širokih mejah. Navadno nehuje mesečna čišča pri 45. letu, vendar ni nič izrednega, ako neha pri zdravih ženskah spolna dejavnost šele pri 55., da celo pri 60. letu.

Vsa ta dejanja, ki so lastna ženskemu spolu, so odvisna edinole od jajčnikov, kar izhaja že iz

dejstva, da povzroča njihova nasilna odstranitev ali uničenje radi kake bolezni popolno neplodnost.

## **Čišča (menstruacija).**

Kot omenjeno se javlja pričetek spolne godnosti pri ženski z nastopom mesečne čišče. Pri ženski, ki je postala spolno godna, se javlja navadno vsake štiri tedne iz spolovil krvavenje. Kri je temnordeče barve, se ne zgruzi in je pomešana s sluzjo. Krvavitev je spočetka šibka, pozneje močnejša. Množina krvi navadno ne presega 100 gr. Čišča traja navadno 2-8 dni. Kri prihaja iz maternice, odnosno iz njene sluznice, ki nekaj dni pred čiščo nabrekne, se polagoma bolj in bolj prepoji s krvjo, dokler ne počí in se tako kri ne izlije navzven. Po končani čišči se sluznica znova skrči in na poškodovanih mestih sceli. Ako ne nastopijo kake posebne izpremembe, se sluznica po daljšem navideznem mirovanju znova prepoji s krvjo, kar ima za posledico zopetno krvavitev-čiščo.

Ženska navadno ob času mesečne čišče ne občuti nikakih omembe vrednih tegob. Največkrat čuti pred čiščo in ob čišči nekak pritisk v spodnjem delu trebuha in v križu. Tem, več ali manj izrazitim tegobam, se pridruži večkrat še slabo počutje, utrujenost, razdraženost, pobitost, včasih motnje želodca, pospešen utrip žile, potenje, glavobol, razni izpuščaji na obrazu in ustnicah i. t. d.

O nepravilnosti mesečne čišče bo govora v enem poznejših poglavij.

Mesečna čišča spolno godne ženske prestane za časa nosečnosti in običajno tudi za časa dojenja.

Vzrok mesečne krvavitve je treba iskati v jajčniku. Delovanje jajčnika in izpremembe na

maternični sluznici so si v sledeči medsebojni zvezi:

V jajčnikih, v levem in desnem, je vse polno votlinic, v katerih so shranjena jajčeca v posebnih mehurjih. Pri spolno godni ženski dozori vsake štiri tedne eno jajčece. Mehur počí in jajčece se izkotali v trebušno votlino, odkoder najde svojo pot v jajcevod. Iz jajcevoda se jajčece počasi pomika proti maternici.

V času, ko dozoreva jajčece v jajčniku, se vrše tudi na maternični sluznici velevažne izpremembe, ki imajo namen pripraviti bližajočemu se dozorelemu jajčecu nekako posteljico. Maternična sluznica nabrekne, postane mehka in je vseskozi prepojena z obilico krvi. V to sluznico naj bi se vgnezdilo jajčece, ki čaka v jajcevodu na oploditev. Ako do oploditve ne pride, se nabrekla sluznica ne razvija naprej, ampak uplahne, se odlušči in maternica začne krvaveti. To se ponavlja v štiritedenskih presledkih toliko časa, dokler ne oplodi moško seme jajčeca.

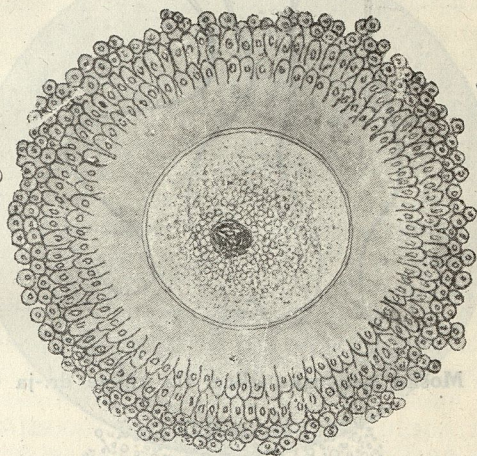
Umevno je, da se mora ženska za časa mesečne čišče nekoliko čuvati.

Predvsem naj preneha z vsako kopeljo in izpiranjem nožnice. Da je tako ravnanje pravilno, presodimo sami, ako pomislimo, kako lahko vdor v odprto maternico bolezenske klice, ki utegnejo povzročiti na maternični sluznici dolgotrajna vnetja. Odsvetovati je nadalje ob mesečni čišči vsako težko delo, vsako težjo vrsto telovadbe (na orodju), vsako prenaporno hribolazenje, vsako kolesarenje. Samo ob sebi umevno, da je opustiti med čiščo spolno združevanje.

## Oploditev.

Kakor je bilo že v prvem delu «Zdravje in bolezen v domači hiši» opisano, je jajčece očesu vidno kakor drobna pičica, ki ima koma  $1/5$  mm premera. V notranjosti stanice opazimo pod drob-

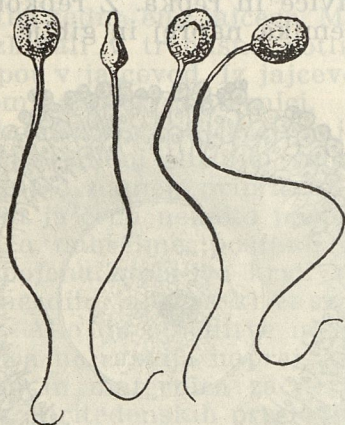
nogledom jedro, ki je pri oploditvi s semensko stanico velikega pomena. Moška semenska klica je neznatna, prostemu očesu nevidna stanica, ki sestoji iz glavice in repka. Z repkom se semenska klica premika naprej in giblje.



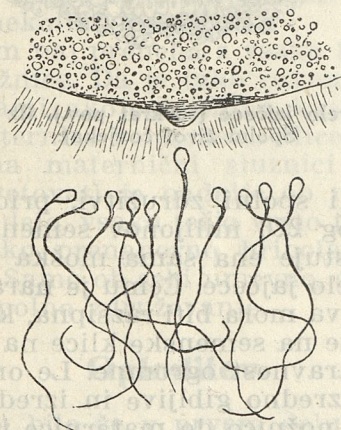
Slika 4. Dozorelo jajčece (500krat pov.). (Iz knjige Duval, Spolni život čovjeka).

Pri vsaki spolni združitvi, pride v žensko nožnico okrog 226 milijonov semenskih klic in vendar zadostuje ena sama moška stanica, da oplodi dozorelo jajčece. Čemu je narava tako potratna? Narava mora biti razsipna, ker so nevarnosti, ki preže na semenske klice na njihovi poti k jajčecu, naravnost ogromne. Le one semenske klice, ki so izredno gibljive in izredno odporne, prodro skozi nožnico do maternice in si utrò od tam svojo pot v jajcevode, kjer se srečajo z dozorelim jajčecem. Večina ostalih omaga že na pol pota in ne prihaja za oploditev v poštev.

Le eni samcati semenski klici je usojeno združiti se z jajčecem. Kadar se sreča dozorelo jajčece na svoji poti proti maternici s semenskimi klicami, tedaj vdre glavica ene same klice v



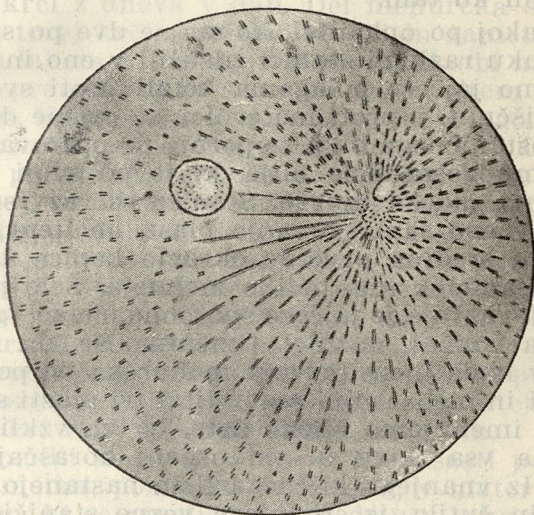
Slika 5. Moške semenske klice. (Iz knjige dr.-ja Černiča).



Slika 6. Semenske klice oblegajo dozorelo jajčece. Jajčece je stvorilo na svojem površju nekako nabreklišno, skozi katero vdre ena sama klica v notranjost jajčeca. (Iz knjige dr.-ja Černiča).



jajčece. Repek kot sedaj nepotreben privesek odpade. Takoj po oploditvi se napravi okoli jajčeca odporna in žilava mrenica, ki ubrani ostalim semenskim klicam dostop v notranjost jajčeca. Z



Slika 7. Moška klica je vdrla v jajček. (Iz knjige dr.-ja Černiča).

združitvijo jajčeca s semensko klico, se spojita tudi materina in očetova dedna snov.

Oplojeno jajčece se vgnezdi na že pripravljeno posteljico, na maternično sluznico. Kakor hitro je sprejela sluznica pod svoje okrilje oplojeno jajčece, se prične razvijati v novo človeško bitje, ki zagleda po devetih mesecih prvič luč sveta.

### **Nadaljnji razvoj zametka.**

Kakšen je razvoj oplojenega jajčeca, ki ga imenujmo odslej zametek, v prvih desetih dneh, ne vemo, ker tega dogajanja do danes še nihče

ni mogel opazovati. Dobro nam je pa znan razvoj oplojenih jajčec pri nekaterih živalih in iz tega sklepamo, da se mora vršiti tudi pri človeku nadaljnji razvoj jajčeca po istem merilu in po istih zakonih ko tam.

Takoj po oploditvi, ko sta se dve po svojem postanku različni stanici združili v eno in ko se oplojeno jajčece polagoma kotali proti svojemu gnezdišču, t. j. proti maternici, se prične delitev. Iz enostaničnega bitja se poraja po opetovani delitvi mnogostanično bitje, ki je po svoji obliki podobno sadežu **murve**. Stanice se razvrste pozneje v eno samo zunanjo plast, medtem ko se napolni sredina prvotne okrogle kepice s tekočino. Zametek ima obliko **mehurja**. Šele pri tej stopnji razvoja je jajčece sposobno, da se vgnezdi na maternični sluznici. Omenimo še, da nastanejo v nadaljnjem razvoju mehurčka po ponovni delitvi in medsebojni razvrstitvi tri plasti stanic, ki jih imenujemo **klične liste**. Iz teh vzklijó polagoma vsa tkiva in vsi organi doraščajočega bitja. Iz vnanjega kličnega lista nastanejo koža, živci in čutila, iz srednjega vezno staničje, mišice, hrustanec in kosti, iz notranjega pa prebavila in žleze. V nadaljnjem poteku razvitka se sicer posamezne plasti stanic ponovno dele, vendar je rast posameznih skupkov stanic neenakomerna. Vsaka skupina prevzame določen opravke. Skupki stanic različnega porekla se medsebojno pomešajo, tako da se polagoma različne skupine stanic, združene v tkiva, strnejo v organe.

Po preteku 4. tedna od dneva oploditve je zametek dolg en cm in po nadaljnjih 14 dneh je že nekako v glavnih obrisih podoben človeku. Od tega časa dalje govorimo o plodu.

Hraniva, nakopičena v jajčecu, ne sodelujejo pri delitvi ostalega dela stanice. Tako vidimo, da vzbrste le iz enega dela mehurčka omenjeni klični listi in iz teh pozneje tkiva odnosno or-

gani, drugi, večji del mehurčka, ohrani delj časa svojo prvotno obliko in je po ozkem traku zvezan z zametkom, kateremu dovaja hrano. Zametek raste torej na račun hranil, kojih množina se krči z dneva v dan. Del mehurčka s hranili se torej krči, postaja manjši in zametku bi grozila lakota in neizogiben pogin, ako bi narava v svoji previdnosti ne segla po učinkovitem nadomestilu. Ko je še dovolj hranil na razpolago, prične iz notranjega kličnega lista brsteti klobasi podoben podaljšek, alantois imenovan, ki se čimdalje bolj približuje posteljici, dokler se dokončno vanjo popolnoma ne vsesa. Preko omenjenega podaljška so krvne žile zametka v zvezi z ožiljem maternice. Ko je ta medsebojna krvna zveza dokončno strjena, je mešiček že navadno prazen vseh hranil. Mešiček naposled odpade, ker je postal nepotreben privesek. Po omenjenem podaljšku, poznejši popkovini, prihaja v zametek materina kri in z njo vred hrana ter kisik.

Omenili smo, da se vsesa klobasasti podaljšek zametka, poznejša popkovina, v maternično sluznico, ki se razvije na tem delu v tako zvano **posteljico**. Posteljico sestavlja svojevrstno tkivo in obilica v vse smeri prepletajočih se krvnih žil. Te krvne žile so v posredni zvezi s tremi žilami, ki tečejo skozi popkovino k zametku. Izmed teh dovaja ena zametku materino kri, t. j. hrano in kisik, ostali dve odplavljata materinim žilam zametkove izločine in ogljikov dvokis.

Istočasno z razvojem posteljice in popkovine se strne okrog in okrog zametka vrhnja plast stanic v tenko kožico. Tako nastane votlina, v kateri se nabira tekočina, **plodnikova voda**. V tej vodi zametek prosto plava. Kožico, ki meji votlino navznoter, imenujemo **plodnik**, ono, ki obkroža plod na zunaj, **usnjico**. S plodnikovo vodo napolnjena votlina se vsestransko širi in obe kožici se strneta slednjič v eno, v tako zvano **jajčno kožo**, ki je na zunaj vraščena v maternično sluz-

nico, v posteljico. Ta ovija tudi popkovnico in prehaja ob popkovem obroču v kožo zametka.

## **Posteljica (pogačica).**

Opisal sem že v enem izmed prejšnjih poglavij, kake izpremembe se gode na sluznici maternice ob času, ko pričakuje oplojenega jajčeca. Rekli smo, da sluznica nabrekne, da jo preprezajo neštevilne krvne žilice, da narava sama že v naprej skrbi, da čim udobneje postelje in postreže s hrano novo porajajočemu se bitju. Povsem naravno je, da se bo le tisti del maternične sluznice, kjer se je vgnezdilo oplojeno jajčece, razvijal in svojevrstno oblikoval, čim bolj bo zametek odnosno plod doraščal. Po preteku treh mesecev od dneva oploditve dobi posteljica svojo dokončno obliko. Le en del maternične sluznice se torej izoblikuje v posteljico, ostali del splashne in nima nikake zveze s plodom.

Posteljica, ki tehta v desetem mesecu nosečnosti približno pol kg, koje premer znaša 16-20 cm in ki je 2-3 cm debela, je gobasta tvorba. Njena plat, ki gleda proti plodu, je gladka; pokriva jo plodnik. Popkovina, ki doseže v zadnjih mesecih nosečnosti pol metra dolžine, veže plod s pogačico. Njena proti maternici obrnjena plat je gobasta, razdeljena v krpice, ki leže tesno druga ob drugi. Omenjene krpice so v tesni zvezi s tkivom maternice, se tako rekoč vsesajo v njene stene.

Žile, ki potekajo v krpicah, so v tesni zvezi z žilami maternične stene. One vsesavajo materino kri, ki je bogata s hrano in kisikom, in jo dovajajo, ko se strnejo v večje žile, po glavni žili, ki teče v popkovini, plodu; hkrati pa odvajajo slabo, z izločinami prenasičeno kri, ki prihaja po dveh privodnicah v popkovini iz ploda, materničnim žilam. Te krpice torej posredujejo,

da se vrši neprestana izmena slabe, z ogljikovim dvokisom nasičene plodove krvi z ono zdravo, rdečo, s kisikom preobloženo krvno tekočino, ki prihaja iz maternice.

Ker je posteljica ko nekaka goba tesno spojena s steno maternice, je umljivo, da izgubi mati precej krvi, ko se ob porodu pretrgajo te medsebojne vezi.

Posteljica običajno zraste na prednji ali zadnji strani maternične buljine. Čim nižje sega pogačica v grljan maternice, odnosno ga deloma ali popolnoma zakriva, tem večja nevarnost grozi ob porodu, ko se prične maternica krčiti, ne samo otroku, temveč tudi materi sami.

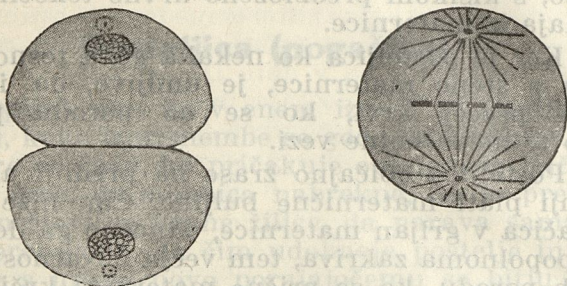
Ako prične ženska tik pred porodom t. j. ko se oglašajo prvi popadki, krvaveti, je to znamenje, da nekaj s posteljico ni v redu, da je posteljica pripeta na sluznici grljana, odnosno ob ustju maternice. Brez odlašanja treba v takih primerih poklicati zdravnika.

## **Razvoj ploda v maternici.**

Ker nam do danes manjka vsak gotov znak, kdaj je bilo novo bitje prav za prav spočeto, kdaj sta se semenska klica in dozorelo jajčece srečala in združila, zato smo pri presoji nosečnosti navezani edinole na podatke o zadnji, še redni mesečni čišči. Dneve nosečnosti štejemo od prvega dne zadnje, še redne mesečne čišče. Od tega dneva dalje preteče do poroda 280 dni nekako, razdeljenih na 10 mesecev po 28 dni.

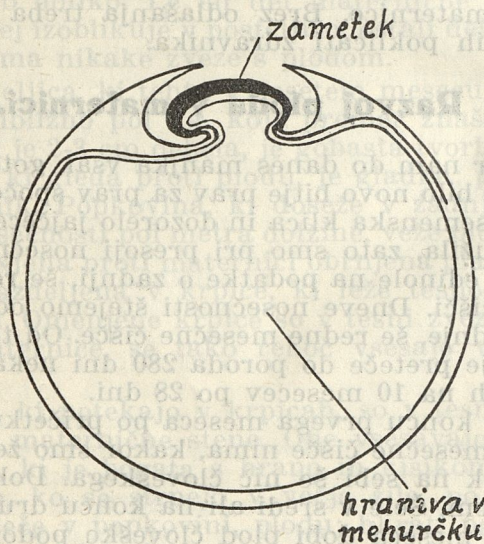
Ob koncu prvega meseca po pričetku zadnje redne mesečne čišče nima, kakor smo že opisali, zametek na sebi še nič človeškega. Dolg je komaj 1 cm. Šele v sredi ali na koncu drugega luninega meseca dobi plod človeško podobo. Dolg je do 4 cm, na njem se že razpoznavajo glava, trup in udje. Na obrazu se že vidijo usta, nos,

uhala ter oči. Na koncu tretjega meseca, ko se že pričenja posteljica izoblikovati, je plod 9 cm



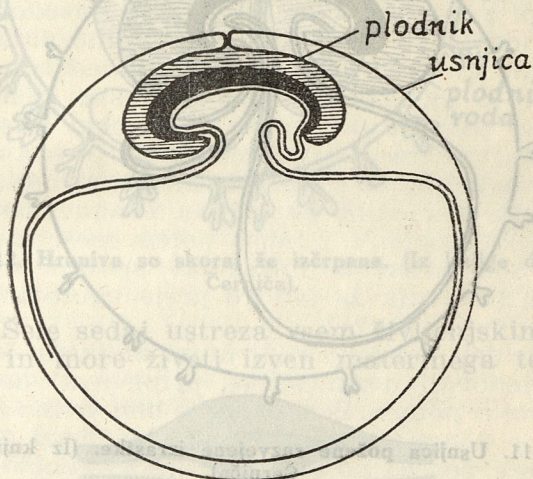
Slika 8. Delitev oplojenega jajčeca. (Iz knjige: Duval, Spolni život čovjeka).

dolg. Udje so že razčlenjeni v posamezne dele, t. j. v gornje in spodnje lehti, roke in prste; isto



Slika 9. Jajčece se je razvilo v mehurček. (Iz knjige dr.-ja Černiča).

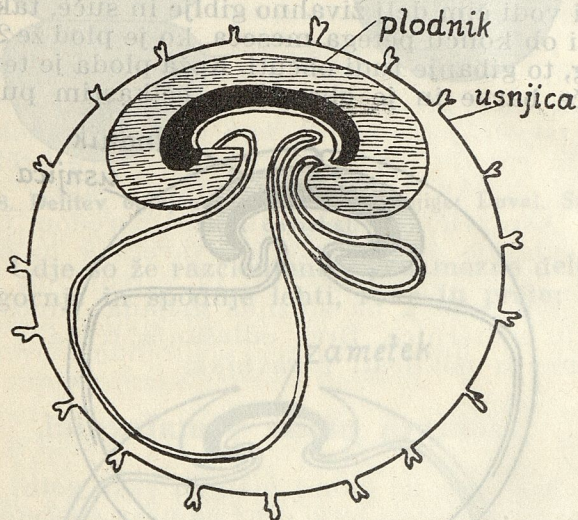
velja za spodnja uda ob trupu. Opažajo se že spolovila. Po četrtem mesecu, ko meri plod v dolžino že 16 cm, se more razločiti po spolovilih že moški spol od ženskega. Plod se pričinja živahneje gibati. V petem mesecu prične plodu srce tako močno utripati, da slišimo že njegovo bitje skozi trebušne stene matere. Plod se v plodniku vodi čim delj živahno giblje in suče, tako da mati ob koncu petega meseca, ko je plod že 25 cm dolg, to gibanje tudi občuti. Koža ploda je temno rdeče barve in je obrastla z belkastim puhom.



Slika 10. Roba nad vdrtno se strneta. Nastane plodnik. (Iz knjige dr.-ja Černičā).

Ves plod je pokrit z loju slično mažu, ki jo izločujejo lojnice. V šestem mesecu doseže plod 30 cm dolžine in tehta približno 600-700 gr. V sedmem mesecu je plod v svoji rasti in razvoju že toliko napredoval, da bi ne bilo njegovo življenje izven maternice povsem nemogoče. Ob koncu sedmega meseca je plod dolg 35 cm in težak od 700-1000 gr. Radi skopega razvitka podkožne

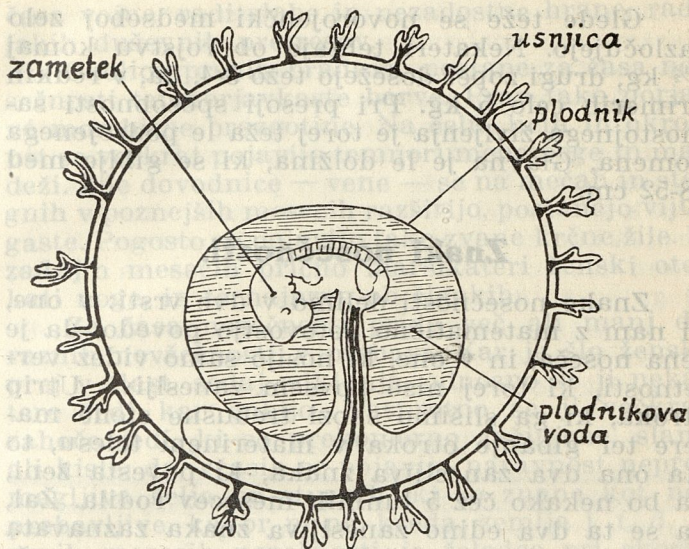
maščevine je videti plod v tem času jako suh, je temnordeče barve, in koža mu je hudo nagubana. Očesni veki še nista razdvojeni in uhali še nista prosti. Plod, ki se v tem mesecu predčasno rodi, umre večinoma po preteku nekaj ur. Vendar so znani primeri, ko je uspelo ohraniti s skrajno



Slika 11. Usnjica požene razvejene izrastke. (Iz knjige dr.-ja Černiča).

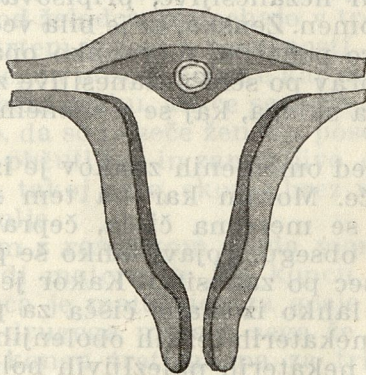
skrbnostjo in nego tak plod živ. Na koncu osmega meseca meri plod v dolžino 40 cm. Upanje, ohraniti ga živega, ako se v tem mesecu rodi, je večje. Šele v devetem mesecu nosečnosti postane plod zrel, je sposoben samostojnega življenja. Koža postane radi razvitka podkožnega tkiva gladka in oblike udov so bolj okrogle. Koža, ki je bila prvotno temnordeče barve, postane rožnata. Nohti segajo že do konca prstov. Plod je dolg 45 cm in tehta od 2-2½ kg. Na koncu desetega luninega meseca je plod že ½ m. dolg in 3-3.5 kg





Slika 12. Hraniva so skoraj že izčrpana. (Iz knjige dr.-ja Černiča).

težak. Šele sedaj ustreza vsem življenjskim pogojem in more živeti izven materinega telesa.



Slika 13. Oplojeno jajčece se je vgnjezdilo na sluznici maternične buljine. (Iz knjige: Duval, Spolni život čovjeka).

Glede teže se novorojenčki medseboj zelo razločujejo. Nekateri tehtajo ob rojstvu komaj 2½ kg, drugi zopet dosežejo težo 3-4, da, v redkih primerih celo 5 kg. Pri presoji sposobnosti samostojnega življenja je torej teža le podrejenega pomena. Glavna je le dolžina, ki se giblje med 48-52 cm.

## **Znaki nosečnosti.**

Znake nosečnosti delimo v dve vrsti: v one, ki nam z matematično gotovostjo povedo, da je žena noseča, in v one, ki nosijo samo videz verjetnosti, ki torej niso povsem zanesljivi. Utrip otroka, ki ga slišimo skozi trebušne stene matere ter gibanje otroka v materinem telesu, to sta ona dva zanesljiva znaka, ki povesta ženi, da bo nekako čez 5 luninih mesecev rodila. Žal, da se ta dva edino zanesljiva znaka zaznavata šele dokaj pozno, t. j. šele v petem mesecu nosečnosti. Šele po notranji preiskavi spolnih organov utegne zdravnik že mnogo preje ugotoviti, je li žena zanosila ali ne.

Vendar moramo tudi onim znakom, ki smo jih imenovali nezanesljive, pripisovati do neke meje gotov pomen. Ženska, ki je bila vedno zdrava in se je dobro počutila, more, ako opazi na sebi nekatere, čeprav po sebi nezanesljive znake, priti do pravilnega sklepa, kaj se v njenem telesu dogaja.

Prvi izmed omenjenih znakov je izpad vsake mesečne čišče. Moram kar na tem mestu pripomniti, da se mesečna čišča, čeprav v precej zmanjšanem obsegu, pojavi lahko še prvi, da celo drugi mesec po zanositvi. Kakor je nasprotno tudi res, da lahko izostane čišča za par ali več mesecev pri nekaterih težkih obolenjih n. pr. bledici, za časa nekaterih nalezljivih bolezni i. t. d. Tudi pri popolnoma zdravi ženski lahko izpade ena ali več čišč in to n. pr. ob menji zraka, za

časa vojne, radi slabe in nezadostne hrane, radi jakih duševnih pretresov.

Okolica prsnih bradavic postane za časa nosečnosti temnorjavkaste barve. Prav tako porjavé morebitne brazgotine. Na čelu, licih in okrog ust se večkrat pojavijo temnorumene pege in madeži. Žile dovodnice — vene — se na mečah in stegnih v poznejših mesecih razširijo, postanejo vijugaste. Pogosto se pojavijo tako zване krčne žile. V zadnjih mesecih prično marsikateri ženski otekati noge, in to najprvo ob členkih.

Za časa nosečnosti pride več ali manj do raznih nevšečnosti v prebavi. Kar je šlo ženski prej v slast, sedaj odklanja, odnosno se ji nekatere jedi kar gabijo. Nasprotno se ji večkrat zahoče jedi, ki so prekomerno začinjene, slane ali kisle; da, včasih se pojavlja naravnost nepremagljiva želja po stvareh, ki so znane kot neprebavljive, kakor n. pr. kreda, zemlja i. t. d. V prvih mesecih nosečnosti je želodec pri skoraj polovici žensk več ali manj občutljiv. Noseča ženska kaj rada bljuje hrano in to posebno zjutraj, ko vstaja. Včasih postane lahko tako neprestano bljuvanje, ako temu pravočasno ne odpomoremo, ženski usodno. Vse opisane težave, izvirajoče od želodca, prenehajo v tretjem, najkasneje v četrtem mesecu nosečnosti.

Znano je, da noseče ženske kaj rade omedle, in sicer v slabem zraku, ali če se razburijo i. t. d. Nadalje vemo, da so noseče ženske, posebno prvesnice skrajno občutljive in zamerljive, da so večkrat zdaj dobre, takoj nato, skoraj brez vzroka, skrajno slabe volje.

Obenem z razvitkom ploda mora rasti sorazmerno tudi maternica. Na koncu prvega luninega meseca je maternica za gosje jajce debela. Ob koncu drugega meseca sega že za dva prsta širine, ob koncu tretjega pa za tri prste iznad sramnice. Na koncu četrtega meseca doseže maternica velikost otroške glave in se dvigne do

sredine črte, ki veže popek s sramnico. V petem mesecu stoji maternica 2-3 prste pod popkom. V tem mestu prične ženski trebuh štrleti navzven. Na koncu šestega meseca doseže maternica višino popka. V sedmem mesecu se nahaja buljina maternice 2 prsta nad popkom, v osmem se dvigne do sredine črte, ki veže konico prsnice s popkom. Popek se splošči. V devetem mesecu doseže maternica konico prsnice. Popek štrli navzven. V desetem mesecu zleze maternica nazaj na mesto, ki ga je zavzemala v osmem mesecu.

Iz višine maternice, njene oblike itd. more zdravnik precej natančno ugotoviti dobo nosečnosti, lego otroka in ostale posebnosti.

### KOLENDAR NOSEČNOSTI.

I. dan zadnje čišče	Porod bo verjetno	I. dan zadnje čišče	Porod bo verjetno	I. dan zadnje čišče	Porod bo verjetno
Januar 1.	Oktob. 8.	Maj 1.	Februar 5.	Septem. 1.	Junij 8.
" 5.	" 12.	" 5.	" 9.	" 5.	" 12.
" 10.	" 17.	" 10.	" 14.	" 10.	" 17.
" 15.	" 22.	" 15.	" 19.	" 15.	" 22.
" 20.	" 27.	" 20.	" 24.	" 20.	" 27.
" 25.	Novem. 1.	" 25.	Marec 1.	" 25.	Julij 2.
Februar 1.	" 8.	Junij 1.	" 8.	Oktob. 1.	" 8.
" 5.	" 12.	" 5.	" 12.	" 5.	" 12.
" 10.	" 17.	" 10.	" 17.	" 10.	" 17.
" 15.	" 22.	" 15.	" 22.	" 15.	" 22.
" 20.	" 27.	" 20.	" 27.	" 20.	" 27.
" 25.	Decem. 2.	" 25.	April 1.	" 25.	Avgust 1.
Marec 1.	" 6.	Julij 1.	" 7.	Novem. 1.	" 8.
" 5.	" 10.	" 5.	" 11.	" 5.	" 12.
" 10.	" 15.	" 10.	" 16.	" 10.	" 17.
" 15.	" 20.	" 15.	" 21.	" 15.	" 22.
" 20.	" 25.	" 20.	" 26.	" 20.	" 27.
" 25.	" 30.	" 25.	Maj 1.	" 25.	Septem. 1.
April 1.	Januar 1.	Avgust 1.	" 8.	Decem. 1.	" 7.
" 5.	" 10.	" 5.	" 12.	" 5.	" 11.
" 10.	" 15.	" 10.	" 17.	" 10.	" 16.
" 15.	" 20.	" 15.	" 22.	" 15.	" 21.
" 20.	" 25.	" 20.	" 27.	" 20.	" 26.
" 25.	" 30.	" 25.	Junij 1.	" 25.	Oktob. 1.

Podal sem torej tudi koledar nosečnosti, iz katerega si lahko izračuna vsaka noseča žena, ako ve za početek zadnje mesečne čišče, dan verjetnega poroda. Ponavljam, da so ti računi le verjetni, nikakor pa popolnoma gotovi, ker ne moremo natančno vedeti, kdaj je bilo jajcee oplodjeno.

## Pravilni porod.

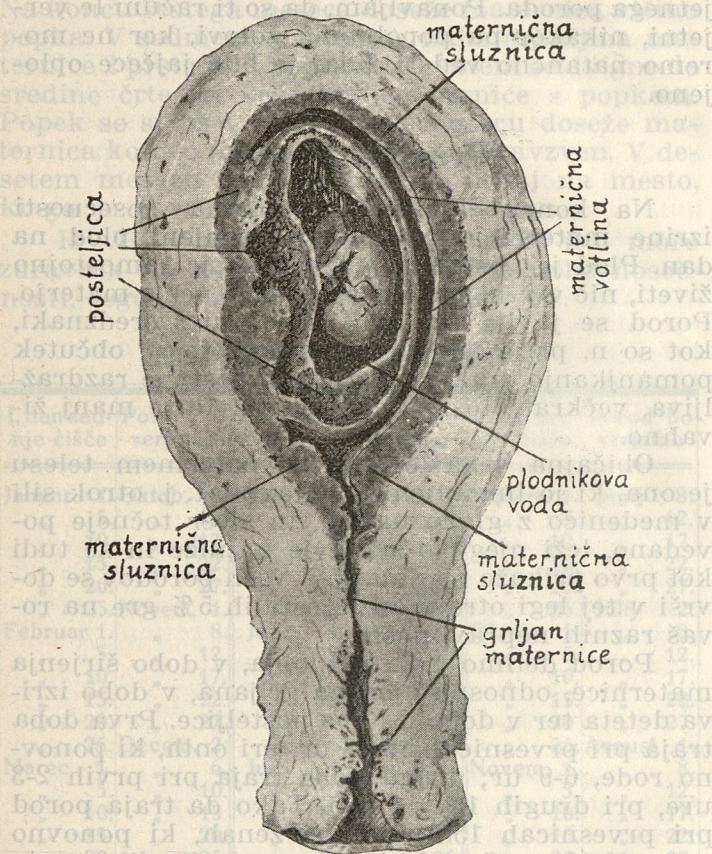
Na koncu štiridesetega tedna nosečnosti izrine maternica svoj dolgo hranjeni plod na dan. Plod je postal zrel, sposoben je samostojno živeti, nič več ni navezan na tesno vez z materjo. Porod se javlja pri ženi čestokrat s predznaki, kot so n. pr. motnje v krvnem obtoku, občutek pomanjkanja zraku itd. Ženska postane razdražljiva, večkrat otožna. Gibanje deteta je manj živahno.

Običajna lega otroka v materinem telesu je ona, ki jo imenujemo naglavno, t. j. otrok sili v medenico z glavo naprej, in sicer točneje povedano, leži njegovo zaglavje najnižje in se tudi kot prvo prikaže na dan. 95% vseh porodov se dovrši v tej legi otroka in le ostalih 5% gre na rovaš raznih nepravilnosti.

Porod delimo v tri razdobja, v dobo širjenja maternice, odnosno njenega grljana, v dobo izriva deteta ter v dobo izstopa posteljice. Prva doba traja pri prvesnicah 13-18 ur, pri onih, ki ponovno rode, 6-9 ur; druga doba traja pri prvih 2-3 ure, pri drugih 1/2 - 1 uro. Tako da traja porod pri prvesnicah 15-24 ur, pri ženah, ki ponovno rode, 10-12 ur. Seveda imajo vse te številke samo povprečno vrednost. Porod se lahko zavleče tudi za nekaj dni, lahko pa je žena rešena otroka tudi v nekaj urah.

Prvo razdobje se prične z nastopom **pravih rednih popadkov**, ko se pričinja maternica krčiti. Namen teh krčev, odnosno porodnih popad-

kov, je dodobra razširiti grljan maternice. Porodni popadki, ki se pojavljajo spočetka vsakih 10-15 minut, postajajo, čim porod napreduje, ve-

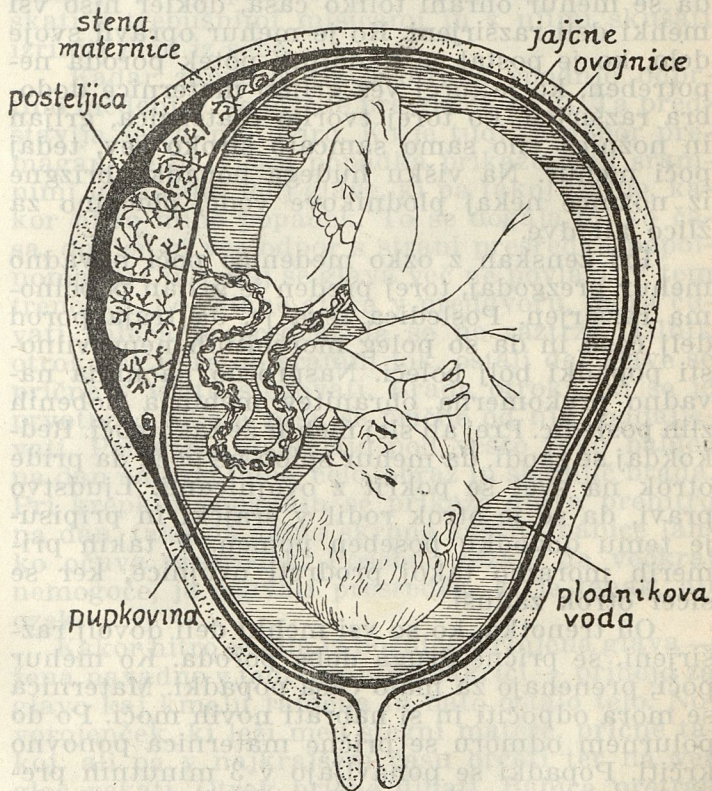


Slika 14. Prerez skozi nosečo maternico. (Iz knjige dr.-ja Cerniča).

dno bolj pogosti in močnejši. Porodni krči so v tem razdobju izredno jaki in boleči posebno pri privesnicah, ki so prekoračile 28. leto, medtem ko

so porodne bolečine manj hude pri ženah, ki ponovno rode. Pri teh so postala tkiva od prejšnjih porodov manj odporna, so mehkejša in se dajo hitreje in laže raztegniti.

Gnan od porodnih popadkov se odmika plod iz velike medenice vedno bolj proti spodnji odprtini male medenice. Mehur, napolnjen s plodnikovo vodo, ki obdaja plod, se zarije s svojim spodnjim koncem v grljan maternice. Temu odseku mehurja sledi glava deteta. Slednji se v normalnih prilikah tako tesno prileže ob kosti



Slika 15. Dozoreli plod. (Iz knjige: Duval, Spolni život čovjeka).

medenice, da je spodnji konec mehurja popolnoma ločen od zgornjega. Namen tega dela mehurja, ki se je globoko zaril v grljan maternice, je, da širi nožnični del maternice in da s tem pripravlja in lajša pot sledeči glavi otroka. Ako bi mehurja ne bilo, ali ako bi mehur prezgodaj počil, bi morala vse to delo širjenja opravljati glava sama in ker slednja ni ne preveč oble, ne prožne oblike, bi bilo treba dolgotrajnega napora, da bi prišlo do izriva plodu. Zatorej je velevažno, da se mehur ohrani toliko časa, dokler niso vsi mehki deli razširjeni. Ko je mehur opravil svoje delo, ko je postal za nadaljnji potek poroda nepotreben, ko je torej ves grljan maternice dobro razširjen, ko torej tvorijo maternica, grljan in nožnica eno samo samcato široko cev, tedaj počí mehur. Na višku hudega popadka brizgne iz nožnice nekaj plodnikove vode, običajno za žlico ali dve.

Pri ženskah z ozko medenico počí navadno mehur prezgodaj, torej preden je grljan popolnoma razširjen. Posledica tega je, da traja porod delj časa in da so poleg morebitnih nepravilnosti popadki bolj boleči. Nasprotno pa nima navadno prekomerna ohranitev mehurja nobenih zlih posledic. Prej ali slej mehur že tako počí. Redkokdaj se zgodi, da mehur sploh ne počí, da pride otrok na svet še pokrit z ovojnicami. Ljudstvo pravi, da se je otrok rodil v srajčki in pripisuje temu dogodku poseben pomen. V takih primerih moramo takoj prodreti ovojnice, ker se sicer otrok zaduši.

Od trenutka, ko so vsi mehki deli dovolj razširjeni, se prične druga doba poroda. Ko mehur počí, prenehajo za malo časa popadki. Maternica se mora odpočiti in si nabrati novih moči. Po do polurnem odmoru se prične maternica ponovno krčiti. Popadki se ponavljajo v 3 minutnih presledkih in so jačji od onih prejšnjega razdobja. Pod njihovim vplivom leze glava deteta vedno



globlje in globlje skozi malo medenico in sicer pri pravilnem porodu tako, da leži zatilnični del glave najnižje. Na tem mestu glave, ki prvi prodira navzven in ki najbolj trpi, se tvori tako zvana **porodna nabrekliina**. Ta bo tem obilnejša, čim delj časa je potrebno, da se porod dokonča. Porodna otekline splahne čez teden dni ali še prej popolnoma, ne da bi pustila neugodne posledice.

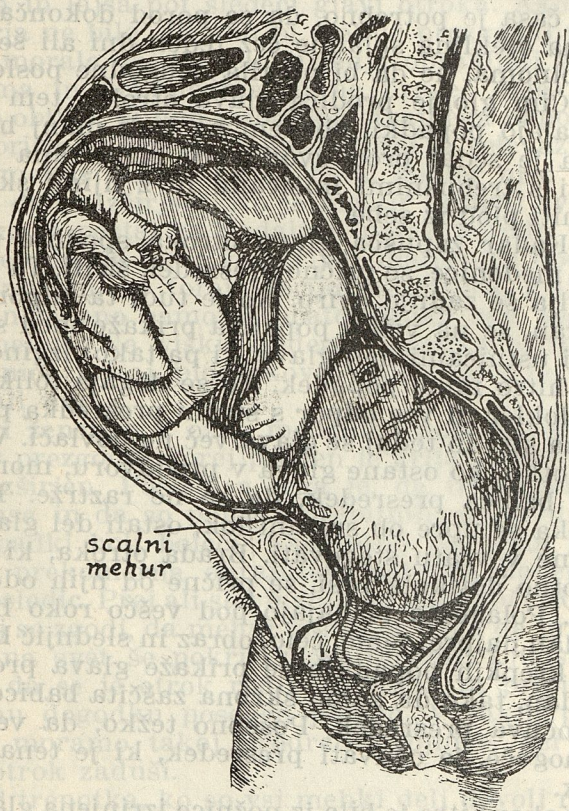
Čim globlje prodira glava otroka, tem jačji postajajo popadki, obenem pa tudi manj boleči. Žena je sedaj proti svoji volji primorana pritisniti s trebušnimi mišicami in z njimi skušati izriniti plod iz sebe.

Kadar zapušča glava otroka spodnjo odprtino medenice, se prične presredek širiti. Ta predstavlja še zadnjo oviro. Ko je tudi ta odpor premagan, se na višku popadka prikaže med sramnimi ustnicami delj glave, ki pa takoj izgine, kakor hitro mine popadek. To se dogaja toliko časa, dokler ni ves odpor s strani presredka popolnoma strt in tedaj se glava več ne povlači. V tem trenutku, ko ostane glava v preddvoru, mora čuvati babica presredek, da se ne raztrže. Tilnik otroka se upre ob sramni lok, ostali del glave se prične v vratu stegovati. Brada otroka, ki se je prvotno dotikala prsi, se prične od njih oddaljevati. Polagoma prihajajo pod večšo roko babice na dan najprej teme, čelo, obraz in slednjič brada. Pri krepkih popadkih se prikaže glava prehitro na dan, tako da samo skrbna zaščita babice lahko očuva presredek. Posebno težko, da večkrat nemoogoče, je očuvati presredek, ki je tenak, ali ozek.

Kakor hitro je bila iz nožnice izrinjena glava — žena navadno v tem trenutku zakriči — pridejo za glavo kaj kmalu ramena in nato ostalo telo. Novorojenček, ki leži med stegni matere, prične takoj, ali pa v najkrajšem času brcati ter na ves glas vekati. Otrok prične dihati. Babica pretrga še zadnjo vez, ki veže otroka z materjo, t. j. pop-

kovino in življenje novorojenčka ne zavisi več od tega trenutka dalje neposredno od matere.

Prične se tretja doba poroda — izriv posteljice. Po preteku pol ure navadno, včasih prej,



Slika 16. Pravšna lega ploda v maternici. (Iz knjige: Duval, Spolni život čovjeka).

včasih pozneje, se posteljica izlušči in maternica jo v nekaj krčih izrine na dan. Porod je s tem končan in žena stopi v dobo **otročniške postelje**, t. j. tisto dobo, ki traja okrog 6 tednov, ko se u-

glade in porazgube izpremembe na maternici in ostalih delih porodnih organov, ki so nastale za časa nosečnosti in poroda.

Žena je po porodu potrebna počitka in miru. Ležati mora v postelji 7-9 dni. Porodnični iztok, ki traja navadno šest tednov, je prve dni hudo pomešan s krvjo, pozneje ga je sama sluz in po desetih dneh je vedno bolj redek in bled. Po 6-8 tednih je maternica popolnoma sceljena in sposobna zopetne dejavnosti. Pri ženah, ki ne doje, pa večkrat tudi pri onih, ki doje, se pojavi po 6-8 tednih od dneva poroda zopet redna mesečna čišča.

### **Nasveti za dobo nosečnosti, za dobo poroda in za dobo otročniške postelje.**

Naloga vseh teh nasvetov, ki jih bom naštel, je pokazati, kaj je ženski za časa nosečnosti in otročniške postelje koristno, kaj zopet škodljivo.

V glavnem lahko rečemo, da moramo smatrati nosečo žensko za popolnoma zdravo, da torej opravlja za časa nosečnosti brez skrbi vse ono, česar je bila prej vajena. V kratkih besedah, ženska naj za časa nosečnosti v glavnem živi prav tako, kakor je živela prej. Ponavljam, da velja to samo za večino žensk. Nahajamo pa seveda ženske, katerim moramo posvetiti vso svojo skrb in nego, da lahko porode. So ženske, ki opravljajo najtežja dela, ki so si morda pri padcu pretresle trebuh in vendar porode ob svojem času zdrav plod. So pa zopet druge, ki jim škoduje tako rekoč že vsaka sapica, ki jim zado- stuje na pr. majhno razburjenje, ali kratka vožnja po najbolj gladki cesti, in že je nesreča tu. Nahajamo pa — čeprav jako redko — tudi ženske, ki z lahkoto zanose, a svoj plod slej ali prej porazgube; zakaj, to nam ni še popolnoma jasno.

Take ženske bi morale ležati ves čas nosečnosti v postelji, kar pa je skoroda neizvedljivo.

Kakor je nepravilno zahtevati od žene z občutljivo maternico, da opravlja težka dela, siliti jo, da živi v razburljivem ozračju, tako je na drugi strani nespametno — kar se dogaja še danes v meščanskih krogih — da prisilijo matere in morebitne tete nosečo žensko tudi proti njeni volji, da se ne dotakne nobenega dela, da se ne giblje, temveč da mora polegavati ves ljubi dan in tako rekoč lenobo pasti. Pomisliti moramo, da mora dati žena, ki bo rodila, ob času poroda iz sebe vso razpoložljivo moč svojih mišic, zato pa mora ostati telo krepko in prožno. Pri premajhnem gibanju se mišice ulené, med nje se razraste maščoba, ki bo porodu le v škodo.

Zategadelj je priporočati vsaki noseči ženski mnogo gibanja. Vse to pa samo do gotove meje. Vsaka količkaj zdrava noseča ženska bo z lahkoto opravljala domača dela. Priporočati je nadalje, naj se ženska za časa nosečnosti ne boji morda svežega zraku, ampak naj gre bodisi pozimi ali poleti na dolge, vendar ne preutrudljive izprehode. Če je bila vajena nepretežke telovadbe, lahko to brez skrbi nadaljuje. Nasprotno pa treba odsvetovati vsako nenavajeno težko delo, kolesarenje, jahanje, naporne planinske ture in celo plezanje. Vse to ni nevarno ženi sami, ampak tudi plodu. Treba se nadalje izogniti dolgotrajnih voženj po železnici. Ako je le mogoče, naj se vožnja zdaj pa zdaj prekine z namenom, da se noseča popotnica temeljito odpočije. Posebno nevarne so večdnevne vožnje po morju. Prav tako se treba izogibati vožnje po slabih in razoranih cestah, medtem ko je kratkotrajna vožnja po gladki cesti dopustna. Vožnja z avtom, ki sloni na prožnih vzmeteh, seveda ni škodljiva. Posebno se je varovati voženj te ali one oblike v prvih mesecih nosečnosti in to ob času, ko bi morala nastopiti čišča, ako bi ne bila žen-

ska v drugem stanju. Takrat je namreč maternica mnogo bolj občutljiva za notranje in zunanje dražljaje.

Za časa nosečnosti postaja potreba po negi telesa odnosno kože z dneva v dan večja. Kjer je le mogoče, naj se noseča žena umiva vsak dan po telesu. Ako je to neizvedljivo, naj si ženska umiva vsaj zunanja spolovila, seske in pazduhi. Važno vprašanje je tudi, se li sme ženska v poletnih mesecih kopati v reki, morju ali jezeru. Znano je, da vplivajo dražljaji, ki zadevajo zunanjo površino telesa, v nepovoljnem smislu na maternico. Zato je odsvetovati premrzle ali prevroče kopeli, kakor tudi kopanje v morski vodi. V ostalem je pa kopanje, bodisi v banji ali na prostem samo priporočati. Plavanje je bolje opustiti, ker je noseča ženska podvržena hipnim omedlevicam in kaj lahko se zgodi, da utone tudi popolnoma zdrava ženska, čeprav je sicer mogoče izborna plavačica.

Oblačila morajo ustrezati novim zahtevam. Treba predvsem opustiti vsa ona oblačila, ki se tesno prilegajo telesu. Vse, kar bi oviralo pravilni krvni obtok in prosto dihanje ter sploh vse, kar pritiska na telo, moramo odstraniti. Vse, kar ima noseča ženska na sebi, mora biti ohlapno. Predvsem moramo zavreči podveze, ki jih srečujemo še dandanes pri marsikateri ženski. Res, da drže podveze nogavice na mestu, toda pri tem ovirajo pravilni obtok krvi v spodnjih udih ob trupu. Posebno škodljive so podveze, ako ima, oziroma ako dobi noseča ženska krčne žile, in v zadnjih mesecih nosečnosti, ko so žile dovodnice skoroda pri vsaki ženski več ali manj razširjene in napete. Ni treba še posebej poudarjati škodljivosti raznih steznikov, ki ovirajo ženo pri dihanju in ki protinaravno stiskajo trebuh. Maternica, ki se radi takih in enakih ovir ne more povzpeti navzgor proti prsniči, si išče prostora proti trebušnim stenam, jih razteguje ter jim manj-

ša prožnost in moč, kar se vse maščuje pozneje pri porodu. Zato si mora vsaka ženska po petem mesecu nosečnosti prikrojiti obleke tako, da bodo obešene ob ramenih in ne ob pasu.

Priporočljiva bi bila za vsako žensko nošnja v ta namen posebno prikrojenega trebušnega pasu in to od začetka druge polovice nosečnosti dalje. Vendar ni tak pas pri ženskah s krepkimi trebušnimi stenami neobhodno potreben. Onim pa, ki imajo bodisi radi ponovnih porodov, ali radi kakih bolezni mlahave trebušne mišice, je omenjeni pas neobhodno potreben. Slabotna trebušna stena se namreč rada vdaja, zato ima večkrat poleg drugih nevšečnosti za posledico prečno lego otroka.

Glede prehrane veljaj pravilo, da bodi mešana; v glavnem taka, kakršne je bila žena vajena pred nosečnostjo. Podkožno tkivo noseče ženske se kaj rado prepoji z večjo količino kuhinjske soli, kot je to neobhodno potrebno. Radi tega se nabira v telesu večja množina vode. Zato je priporočati, naj se ženska posebno v zadnjih mesecih nosečnosti ogiblje slanih jedi. Čim manj soli, tem bolje! Iz istih razlogov ni pravilno, da noseča ženska preveč pije.

Malo lahkega vina ali piva ženski, ki je teh pijač vajena, ne bo škodilo, Vzdržati se je pa vseh močnih opojnih pijač, kot n. pr. težkih vin, žganja, ruma i.t.d., ki preidejo preko materinih krvnih žil in posteljice v krvni obtok ploda in mu škodujejo.

Nervozne ženske naj ne jedo preveč mesa in mesnatih jedi. Naj uživajo le lahko hrano, ki je laže prebavljiva in ki ne povzroča napenjanja v trebuhu. Seveda je treba opustiti vse opojne pijače. Poleg zmernega uživanja lahke hrane naj se nervozne osebe pridno gibljejo po svežem zraku.

Omenili smo že, da bljuje ženska večkrat v prvih mesecih nosečnosti. Ženske, ki bljujejo, se

ne smejo radi tega prekomerno razburjati, ker to položaj samo poslabša. Ker se javljata bljuvanje in slabost želodca večinoma zjutraj, je dobro dati ženi, ko leži v postelji, skodelico mleka ali kaj sličnega. Želodec, ki je občutljiv, navadno bolje prenese mrzle jedi in pijače kakor pa tople. Nadalje naj je ženska, ki ima občutljiv želodec, pogostokrat, čeprav celo ponoči, in v majhnih količinah. Ako bi tudi vse to ne pomagalo, naj vpraša čimprej zdravnika za svet.

V zadnjih mesecih nosečnosti se zbere pogostokrat v želodcu preveč kisline. Žensko peče po vsaki jedi želodec. Zoper to nevšečnost uporabljamo z uspehom jedilno sodo (natrijev bikarbonat), ki jo je najbolje mesto soli pomešati med jedi.

Ženska, ki je v drugem stanju, naj brez potrebe in brez zdravniškega nasveta ne uživa zdravil, kajti velika večina zdravil pride z materino krvjo do ploda in mu lahko škoduje. Posebno je v tem oziru nevaren opij in vsi ostali iz njega napravljeni proizvodi.

Glede stolice sledeče: mnogo žensk, posebno takih, ki se ne gibljejo preveč na prostem, ima neredno stolicu. To zlo postane za časa nosečnosti še hujše. Ker se tvorijo pri nerednem iztrebljanju v črevih strupene snovi, ki škodujejo materinem telesu, je paziti na to, da bo stolica vsakodnevna. Večkrat se da to doseči s primerno izbero hrane. Uživa naj se mnogo sadja in mnogo zelenjave. Dobro je tudi piti na tešče kozarec navadne ali rudninske vode. Ako bi vse to nič ne pomagalo, si bo morala pomagati noseča ženska s čistilnimi sredstvi. Vendar morajo biti ta sredstva mila in ne taka, ki preveč zrevolucionirajo črevesa.

Popolnoma odpraviti krčne žile, ki se za časa nosečnosti tako rade pojavljajo na mečih ali pa še više nad kolenom, je nemogoče, lahko pa ublažimo tegobe, ki izvirajo iz njih. Kadar se o-

meje krčne žile le na meča, je najbolje nogo dobro poviti, in to od stopala navzgor. Pri krčnih žilah, ki segajo preko kolen, uporabljamo rajši tako zvane gumijaste nogavice, ki se enakomerno in tesno prilagajo ob bolno nogo. Žena bi se izognila vseh težav krčnih žil najlaže s tem, da bi čim več ležala v postelji. Toda znano nam je, da žena, ki ves ljubi dan samo poleguje in se ne giblje, nima prave slasti do jedi, ima neredno stolico, in kar je najhuje, porod bo, če ne že zelo slab in združen z raznimi nerednostmi, vsaj dolgo-trajen. Zato vkljub zbadanju in natezanju v mečih nikakega dolgotrajnega ležanja, pač pa ovijanje boleče noge zjutraj s primerno obvezo, odnosno tam, kjer je potrebno, z gumijasto nogavico! Zvečer naj se gumijaste nogavice odnosno ovoji snamejo.

Proti krčnicam, ki se pojavljajo v danki (zlata žila) in včasih tudi na zunanjih spolovilih, uporabljamo vsakodnevne mlačne sedne kopeli.

Za časa nosečnosti mora marsikatera ženska pogostokrat puščati vodo, kar ji je seveda sila nerodno. Navadno je temu kriva rastoča maternica, ki preveč pritiska na mehur; včasih tiči vzrok v mehuru samem. Ako je temu pojavu vzrok le maternica, se da nevšečnost odpraviti na ta način, da se odrine s primernim pasom maternico nekoliko nazaj.

Ženo, ki je v drugem stanju, treba na vsak način obvarovati nalezljivih bolezni. Vsaka nalezljiva bolezen škoduje plodu; v večji meri, kakor pri nenosečih ženskah je pa nevarna materinemu življenju. Posebno nevarne so noseči ženski: pljučnica, škrlatinka, osepnice in črne koze. Zato ne sme noseča žena priti v posredno ali neposredno dotiko z osebami, ki bolevalo za kako nalezljivo boleznijo.

Že davno je znano, da izpremeni nosečnost žensko duševno v večji ali manjši meri. Prve-snice postanejo posebno rade otožne in gledajo



s strahom na bodoči porod. Zategadelj moramo pomirjajoče z vsemi sredstvi vplivati na take izbruhe žalosti in otožnosti. Večkrat se dogaja, da spravljajo razne botre, strine, sosede in tete že tako dovolj preplašeno prvesnico s svojim govorjenjem in opisovanjem raznih porodnih grozot naravnost v obup. Zdrava in pravilno rasla prvesnica naj se ne boji poroda. Prav pri ženskah, ki prvič rode, so nepravilnosti ob porodu silno redke.

Še nekaj besed glede spolnega občevanja za časa nosečnosti. V glavnem veljaj pravilo, da se spolno življenje zakoncev lahko razvija z gotovimi obziri, upošteva je posebno stanje in posebne težave ženske za časa nosečnosti, zmerno dalje tja do devetega luninega meseca, t. j. en mesec pred porodom. Že v prejšnjih poglavjih sem omenil, da mora mož pustiti ženo pri miru še dva meseca po porodu, kajti šele po preteku tega časa se pri ženski maternica in ostali deli spopolnil dodobra opomorejo.

Vsaki ženski je toplo priporočati, naj se posvetuje prej ali slej za časa nosečnosti z babico, še bolje z zdravnikom. Dandanes imamo po vseh večjih mestih tako zване posvetovalnice za matere, kjer dobe ženske vsa potrebna navodila glede na njene posebne razmere, kjer se da z lahkoto ugotoviti lega otroka, kjer se ženska opozori na gotove morebitne nevarnosti i. t. d.

Predaleč bi dovedlo, ako bi hotel podrobneje opisati, kako naj se žena vede za časa poroda. Zato samo nekaj besed. V glavnem naj žena, ki je na tem, da porodi, slepo zaupa poklicani izkušeni babici, ki jo je treba poklicati takoj, ko se telo prične krčiti v prvih porodnih bolečinah. Došla babica bo uredila vse, kar je za porodnico in za novorojenčka potrebno. Popolnoma zgrešeno bi bilo poklicati babico šele tedaj, ko je že mehur počil. Res je sicer, da preteče navadno, kakor že omenjeno, več ur, preden iztisne maternica iz sebe plod, vendar moramo pomisliti,

da se lahko izvrši izriv deteta izredno hitro, tako hitro, da zamudi babica pravi čas za obvarovanje presredka.

Ponavljam: vsaka ženska, ki je v porodni postelji, mora imeti do babice, katero je poklicala k sebi, popolno zaupanje. Brez tega zaupanja pride vedno do kakega nesporazumljenja, ki je mučno ne samo za obe prizadeti stranki, ampak tudi za ostale prisotne osebe. Vsaka ženska se mora zavedati, da pozna izkušena babica sama najbolj svojo nalogo, kdaj mora poklicati zdravnika in kdaj ne. Vsaka babica si je v svojem napornem službovanju nabrala dovolj izkušenj, da ve, kaj mora v danih prilikah storiti. Nespametno pa ravna ona porodnica, ki zahteva od babice, naj porod pospeši. Porod pospeši le zdravnik in še to le tedaj, kadar grozi ali materi ali otroku kaka nevarnost, v ostalem mora porod iti svojo pot. Vse, kar bi se hotelo v tem oziru prisiliti, je nedopustno in škodljivo.

Vsak pameten človek bo razumel, da žena pri porodu telesno in duševno hudo trpi in ne bo skušal potlačiti njenega tarnanja in stokanja z grdo in neprimerno besedo, ampak bo pomirjal po svojih močeh porodnico.

Porodne bolečine so nekaj naravnega in zategadelj je treba zavračati vsa sredstva, ki bi skušala bolečine povsem odpraviti. Zdrava porodnica ne potrebuje nikakih sredstev za odpravo porodnih bolečin, pač pa je upravičeno lajšati bolečine tam, kjer napreduje porod le počasi, kjer je žena več ali manj izčrpana. V takem primeru bo dal vsak zdravnik porodnici pomirjevalno sredstvo, ki ženo za nekaj ur pomiri, odnosno jo uspava, da si lahko med tem nabere novih in svežih moči.

Naravno je, da je žena za časa poroda nestrpna in da komaj čaka, kdaj bo konec njenih muk. Povsem zgrešeno je pa to, da izgube njeni svojci, mož, starši, sestre i. t. d. vsako rabsodnost

ter vznemirjajo, ako se porod ne vrši tako hitro, kakor si oni predstavljajo, s svojim tarnanjem in jadikovanjem porodnico le še bolj. Zato naj se odstranijo iz sobe, v kateri žena rodi, vse osebe, ki nimajo tam prav za prav ničesar iskati in ki so porodnici in babici le v napotje.

Ženo, ki je pravkar porodila, prične stresati mraz, večkrat tako močno, da šklepeče z zobmi, ne da bi se ji bila telesna toplina zvišala. Zato moramo ženo takoj po izrivu posteljice dobro pokriti z odejami ter ji ponuditi toplega čaja, juhe, kave i. t. d., ne pa morda vina ali žganja.

Radi ležanja in radi mlahavosti trebušnih mišic ne more žena večinoma prve dni po porodu na blato. Izvežbana babica bo znala vsem tem nevšečnostim odpomoči. Ako žena zadržuje blato, se pridruži glavobolu in težavam želodca zvišana telesna toplina, a le za nekaj desetih stopnje nad normalo, nikdar pa ne spremlja zaprtja visoka vročica. Ako nastopi vročica 3. ali 4. dan po porodu, kaže, da s porodnico ni nekaj v redu. Običajno je temu vzrok porodna vročica, o kateri bomo govorili pozneje.

Porodnica naj leži v najlepši sobi, ki jo imamo v hiši na razpolago. Soba bodi svetla in zračna. Posteljnina mora biti vedno čista in sveža. Ako le mogoče, naj bo otrok oddeljen od matere, da ima mati mir in počitek.

Posteljnino in osebno perilo matere in otroka treba pošteno oprati in zlikati. Vse, kar pride v dotiko s spolovili, mora biti razkuženo.

V sobi, kjer leži otročnica, ne smemo shranjevati umazanega perila. Večkrat na dan moramo sobo prezračiti.

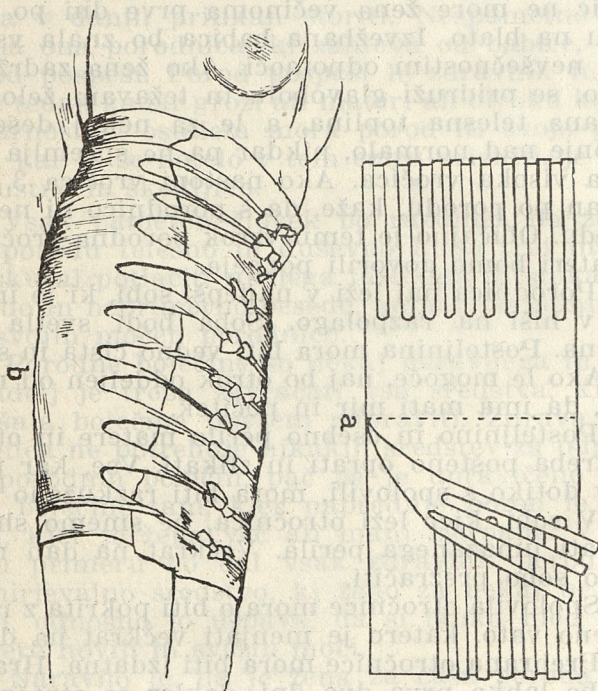
Spolovila otročnice morajo biti pokrita z razkuženo vato, katero je menjati večkrat na dan.

Prehrana otročnice mora biti izdatna. Hrana naj bo lahka prva dva dni, dokler se otročnica pošteno ne izčisti. Prehrana naj te dni sestaja iz riževe, ječmenove ali mesne juhe, iz mleka, iz

belega kruha, iz gnjati ter iz presne zelenjave (spinača, grah). Polagoma naj se otročnica povrne k prejšnji prehrani. Opojne pijače naj se opuste. Kvečjemu naj se dovoli otročnici kozarec vina ali piva po glavnih obedih.

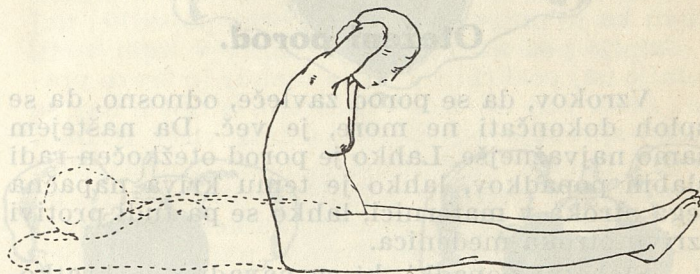
Tudi najbolj zdrava otročnica potrebuje 7-10 dni počitka, da se telesno in duševno popolnoma opomore. Vendar je popolnoma neumestno in naravnost škodljivo, ležati preko tega časa v postelji.

Posebno pozornost treba posvetiti trebušnim stenam otročnice, ki so za časa poroda najbolj



Slika 17. Primeren povoj za otročnico a) vzorec b) pravilno povijanje. (Iz knjige Stöckel, Trattato di ostetricia).

trpele. Da bi trebušno ostenje ne postalo mlahavo, da bi otročnica ne dobila visečega trebuha, je svetovati že od prvega dneva otročniške postelje nošnje primernega pasu. Kdor si tega ne more nabaviti, naj si tesno ovije trebuh s širokim povojem. Obenem s povijanjem je treba krepiti trebušno mišičje. Nekaj dni po porodu naj otročnica skuša dvigniti polagoma gornji del telesa, ne da bi se opirala z rokami, kakor da skuša sestiti, nato naj polagoma zopet leže. To eno-



Slika 18. Telovadba za časa otročniške postelje. (Iz knjige: Stöckel, Trattato di ostetricia).

stavno, a vendar učinkovito telovadbo naj nekolikokrat zaporedoma ponovi.

Posebno nego mora otročnica posvetiti sešom. Preden pristavi otroka k prsim, naj si jih, posebno pa še bradavici, dobro izmije s toplo vodo in milom. Opozoriti je otročnico pred vsem na to, da si ne onesnaži rok s porodničnim iztokom ter se s tako onesnaženimi prsti prijemlje za prsi.

Zavedam se, da se ne morejo izvesti vsa ta pravila, kako naj se žena ravna za časa nosečnosti, poroda in otročniške postelje, čeprav so nujno potrebna zdravju matere in otroka, v vseh podrobnostih, kakor sem jih opisal, povsod in vselej radi gmotnih in gospodarskih prilik. Posebno glede otročniške postelje ni vse tako, kakor bi

moralo biti. So otročnice, ki morajo radi hudih gospodarskih skrbi predčasno zapustiti posteljo, so zopet druge, ki morajo radi slabih stanovanjskih razmer ležati v isti sobi z ostalo družino, kjer nimajo ne pravega miru ne pokoja.

Vsemu temu se težko odpomore. Nekaj se pa da tudi v najbolj žalostnih razmerah doseči in to je **skrajna čistost in snaga**. Najbolje je seveda, ako je to količkaj izvedljivo, odpraviti se v bolnišnico in tam roditi.

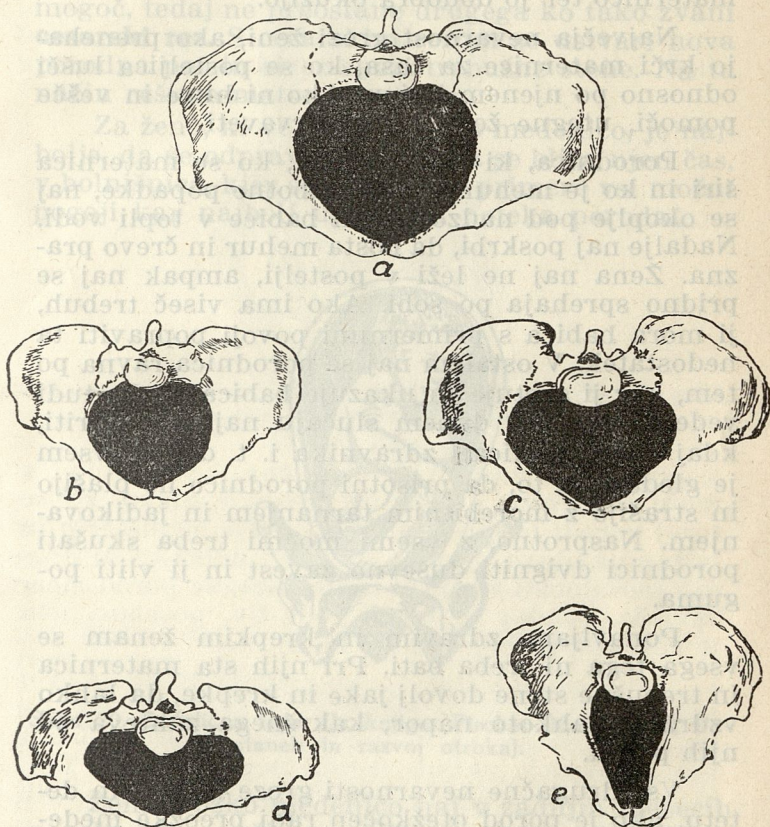
## Oteženi porod.

Vzrokov, da se porod zavleče, odnosno, da se sploh dokončati ne more, je več. Da naštejemo samo najvažnejše. Lahko je porod otežkočen radi slabih popadkov, lahko je temu kriva napačna lega otroka v maternici, lahko se pa tudi protivi izrivu otroka medenica.

Slabotni popadki, ki so navadno še kratkotrajni, so največkrat vzrok, da porod le polagoma napreduje, odnosno, da se otrok v najslabšem primeru ne more roditi. Temu pojavu je večinoma iskati vzroka v mišičevju maternice same. Maternica, ki je morala pretrpeti kako vnetje sluznice, ki je postala radi hitro se vrstečih porodov mlahava, oslabi prej ali slej in njeno mišičje izgubi potrebno prožnost. Ako ležita v maternici dva ploda, ali ako je v mehurju preveč plodnikove vode, se bo morala seveda maternica povečati in to na račun raztegljivosti mišičnih sten. Maternične mišice postanejo radi tega dokaj slabejše in manj prožne in radi tega bodo popadki ob porodu slabotni in kratkotrajni. Popadki bodo slabotni tudi tam, kjer se maternica ne more tesno prileči ob plod, t. j. povsod tam, kjer otrok leži v maternici v nepravšni legi.

Pa tudi motnje duševnega in živčnega značaja utegnejo otežiti porod v tem smislu. Tako

lahko popuste popadki, ako je žena le preveč razburjena, ako jo je strah predstoječega poroda. Kakor rečeno, posledica bodisi šibkih ali nepravilnih popadkov bo dolgotrajen porod. Dokler



Slika 19. Razne oblike zoženih medenic. Zgoraj normalna medenica. (Iz knjige: Stöckel, Trattato di ostetricia).

mehur še ni počil, dotlej je, čeprav žena pri tem trpi, še vse kolikor toliko dobro. Huje postane tedaj, ko ni več mehurja, ki bi neprodušno zapi-

ral vhod v maternico in jo obvaroval bolezenskih klic, ki jih kar mrgoli v nožnici. Čimdelj se zavlačuje porod od trenutka, ko počí mehúr, tem večja je nevarnost, da vdó klice iz nožnice v maternico ter jo dodobra okužijo.

Največja nevarnost grozi ženi, ako prenehajo krčí maternice za časa, ko se posteljica luščí odnosno po njenem izrivu. Ako ni hitre in večše pomoči, utegne žena tudi izkrvaveti.

Porodnica, ki ima za časa, ko se maternica širi in ko je mehúr še cel, slabotne popadke, naj se okoplje pod nadzorstvom babice v topli vodi. Nadalje naj poskrbi, da bosta mehúr in črevo prazna. Žena naj ne leži v postelji, ampak naj se pridno sprehaja po sobi. Ako ima viseč trebuh, ji mora babica s primernimi povoji popraviti ta nedostatek. V ostalem naj se porodnica ravna po tem, kar ji svetuje in ukazuje babica, ki bo tudi vedela, kaj je v danem slučaju najboljše storiti, kdaj treba poklicati zdravnika i. t. d. Predvsem je gledati na to, da prisotni porodnice ne plašijo in strašijo z morebitnim tarnanjem in jadikovanjem. Nasprotno, z vsemi močmi treba skušati porodnici dvigniti duševno zavest in ji vlti poguma.

Ponavljjam, zdravim in krepkim ženam se vsega tega ni treba bati. Pri njih sta maternica in trebušne stene dovolj jake in krepke, da lahko vzdrže z lahkoto napor, kakršnega zahteva od njih porod.

Vse drugačne nevarnosti groze materi in detetu, ako je porod otežkočen radi preozke medenice. Vzrok ozke medenice je običajno tako zvana angleška bolezen, ki jo je taka ženska prebolela v svoji zgodnji mladosti. Jasno je, da bo taka več ali manj zožena medenica oteževala odnosno v skrajnih primerih popolnoma onemogočala prehod glave skozi medenične odprtine.



Izriv deteta bo v takih prilikah, ako zožitev medenice ni prehuda, v toliko otežkočen, ker se porod čezmerno zavleče in ker se stopnjujejo porodne bolečine do neznosnosti. Ako je medenična odprtina tako ozka, da je prehod glave povsem nemogoč, tedaj ne preostane drugega ko tako zvani **cesarski rez**. S cesarskim rezom se ustvari nova porodna pot in sicer skozi trebušne stene. Na ta način rešimo mater in otroka.

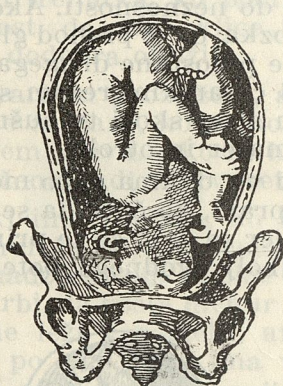
Za ženo, ki ve, da ima ozko medenico, je najbolje, da se odpravi, ko čuti, da se bliža njen čas, v bolnišnico, kjer so dani za te primere vsi možni pogoji kar najbolj ugodnega poteka poroda.



Slika 20. Zadnjična lega. (Iz knjige: Fischer-Dückelmann, Po- stanek in razvoj otroka).

Žena z ozko medenico naj v zadnjih mesecih nosečnosti ne uživa v obilni meri preveč redilnih jedi, kakršne so n. pr. vse močnate jedi. Prav tako naj opusti pivo in vse opojne pijače. Vse to delamo z namenom, da zmanjšamo težino in obseg ploda. Droban otrok laže premaga oviro v podobi ozke medenice.

Glede nepravilnih leg otroka v maternici samo na kratko: Najbolj pogosta nepravilna lega



Slika 21. **Obrazna lega.** (Iz knjige: Fischer-Dückelmann, Postanek in razvoj otroka).

je ona, ki jo nazivamo **zadnjično**, ko sili plod v malo medenico z zadkom mesto z glavo, ko se torej rodi najprej zadek, pozneje ostalo telo in nazadnje glava. Ako so popadki dobri in ni drugih nerednosti s strani maternice, se porod sicer zavleče, vendar se otrok rodi živ, posebno, ako je vestna porodna pomoč na mestu.

Huje poteka porod, ako prihaja otrok na svet mesto z zatiljkom s **čelom** ali z **brado**. Porod ne bo samo dolgo trajal, ampak se bo presredek z vso gotovostjo vkljub skrbni negi pretrgal. Večkrat ne gre drugače, kot da potegne zdravnik otroka na dan s kleščami.

Življenju otroka najbolj nevarna je pa tako zvana **prečna lega**, ko leži otrok v materinem telesu povprek, ko ne silita v medenico ne glava in ne zadek, ampak desna ali leva rama. Porod je v takih prilikah povsem nemogoč, kajti rama,

ki je mnogo širja od glave ali zadka, nikakor ne more skozi medenično odprtino. Otrok se nikakor ne more roditi. Ako se temu stanju pravočasno ne odpomore, otrok umre, pa tudi mati ne preživi smrti otroka. Zdravnik zamore rešiti mater le na ta način, da obrne otroka v materinem telesu na noge in ga previdno potegne iz maternice. Edino po takem okretu je mogoče rešiti ma-



Slika 22. Prečna lega. (Iz knjige: Fischer-Dückelmann, Po-  
stanek in razvoj otroka).

ter gotove smrti in večkrat, čeprav ne vedno, tudi otroka.

Prečna lega otroka se javlja večinoma pri ženskah, ki ponovno rode. Skoraj nikdar torej pri prvesnicah. Vzrok tej neugodni legi otroka je ta, da postane maternica radi ponovnih porodov manj prožna, da postane nadalje mišičje trebušne stene, ako se temu s primerno telovadbo odnosno z gibanjem na prostem ne odpomore, skrajno mlahavo. Vse to se dogaja posebno pri onih ženskah, pri katerih se porodi prehitro vrste drug za drugim, ko nimajo ne maternica ne trebušne stene časa, da se pošteno odpočijejo. Pa

tudi ozka medenica matere zapelje večkrat otroka, da se postavi v prečno lego.

Večinoma je tako napako v legi otroka lahko razpoznati v zadnjih mesecih nosečnosti. Trebuh ter maternica sta raztegnjeni v širino. Maternica stoji navadno niže, kot se to zлага z dotičnim mesecem nosečnosti.

Ako je bila imenovana nepravšna lega pravočasno razpoznana, uspe večkrat večči roki spraviti s posebnimi obrati otroka v pravšno lego in ga v slednji tudi obdržati. To more storiti le večša babica odnosno zdravnik. Na vsak način je pa v takih in podobnih primerih priporočati roditi v bolnišnici.

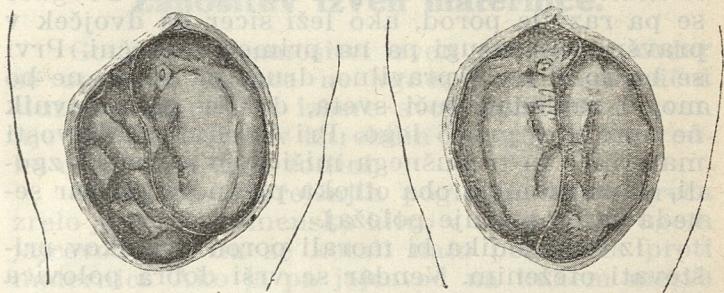
K oteženemu porodu prištevamo več ali manj tudi **porod dvojčkov, trojčkov** i. t. d. Nekaj besed o dvojčkih.

Dvojčki se rode od mater, ki so izredno plodne. Navadno se ta lastnost podeduje. Vzrok temu pojavu tiči v tem, da mesto enega dozorita istočasno **dve**, odnosno dozori **več jajčec**. Oba se potem tudi istočasno kotalita proti maternici. S tem je dana možnost, da vdro semenske klice istočasno v oba. Pa tudi iz enega samega jajčeca nastane lahko dvoje zametkov. Taki dvojčki so vedno istega spola in medsebojno sta si otroka tako podobna, da ju večkrat niti mati ne more ločiti. Dvojčki, ki se porode iz dveh jajčec, so si po spolu lahko različni. Vedno jih je lahko ločiti, ker sta telesno in duševno neenako razvita.

Žena, ki nosi dva ploda v sebi, bo za časa nosečnosti mnogo bolj trpela za raznimi tegobami ko ona, ki ima samo en plod. Obseg trebuha bo obširnejši (čez 100 cm). Maternica bo v drugi polovici nosečnosti izvajala jačji pritisk na scalni mehur, na črevo, želodec i. t. d. Gibanje plodov v maternici je neprijetno živahno ter v obeh polovicah enako jako.

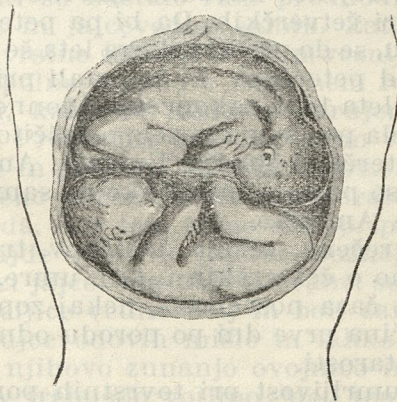
Vendar zamore le temeljita zdravniška preiskava ugotoviti dvojčke.

Omenil sem dvojčke zato, ker je potek poroda pri njih večkrat nepravilen. Pomisliti namreč moramo, da mora opraviti maternica, da iztisne



Slika 23. Dvojčki a) v naglavni legi b) eden v naglavni, drugi v zadnjični legi. (Iz knjige: Stöckel, Trattato di ostetricia).

iz sebe oba ploda, dvojno delo in da rabi za to mnogo več moči. Zato ni nobeno čudo, če količkaj šibka maternica pri tej dvojni nalogi omaga. Podpreti jo je treba z umetnimi sredstvi. Porod



Slika 24. Dvojčka v prečni legi. (Iz knjige: Stöckel, Trattato di ostetricia).

se v takih prilikah vsaj zavleče. To pa še ni vse. Dokler ležita oba ploda v maternici v naglavni legi, ali pa vsaj z zadkom pritiskata na medenico, bo trajal porod sicer nekoliko delj časa, vendar drugih nevšečnosti skoraj ne bo, ako je le maternica dovolj krepka in odporna. Drugače se pa razvije porod, ako leži sicer en dvojček v pravšni legi, drugi pa na primer v prečni. Prvi se bo rodil torej pravilno, drugi pa sploh ne bo mogel zagledati luči sveta, dokler ga zdravnik ne spravi v pravo lego. Pri izredni mlahavosti maternice in trebušnega mišičevja se lahko zgodi, da zavzameta oba otroka prečno lego, kar seveda samo otežuje položaj.

Iz tega vidika bi morali porod dvojčkov prištevati oteženim. Vendar se vrši dobra polovica teh porodov pravilno v glavnem zato, ker ležita oba ploda v pravšni legi.

Par dvojčkov pride približno na 80-90 porodov, trojčki na 7000-8000, četverčki na vsakih 600.000-700.000, peterčki na vsakih 57 milijonov porodov. Šesterčkov se je rodilo le nekajkrat, sedmerčki pa samo enkrat.

Večina trojčkov navadno umre. Še večja umrljivost je pri četverčkih. Da bi pa peterčki ostali pri življenju, se do predlanskega leta še ni zgodilo. Edini izmed peterčkov, ki so ostali pri življenju, so se rodili leta 1934. zakoncema Dionne v Kanadi, ki jih je vzela pod svojo posebno zaščito. Peterčki, oziroma peterčice: Marija, Emelija, Aneta, Ivona in Cecilija so postale ljubljenske ne samo Kanade, ampak vse Amerike.

Kakor rečeno, večina dvojčkov, trojčkov, da ne govorimo o četverčkih i. t. d. umre. Nekaj jih umre že za časa nosečnosti, nekaj zopet za časa poroda, večina prve dni po porodu odnosno v prvem letu starosti.

Da je umrljivost pri tovrstnih porodih tako visoka, je iskati vzroka v tem, da se rode taki otroci večinoma sila slabotni, da niso življenja

popolnoma zmožni in da je treba čezmerne skrbne nege, da jih ohranimo pri življenju. Taki pogoji so dani le v dobro urejenih porodilnicah, nikakor pa ne doma.

## **Zanositev izven maternice.**

Govorimo o zanositvi izven maternice, kadar se oplojeno jajčece ne vgnezditi na maternični sluznici, ampak si izbere svoje gnezdišče izven nje in to navadno v iztrebilih za jajčeca, kaj redko celo v trebušni votlini.

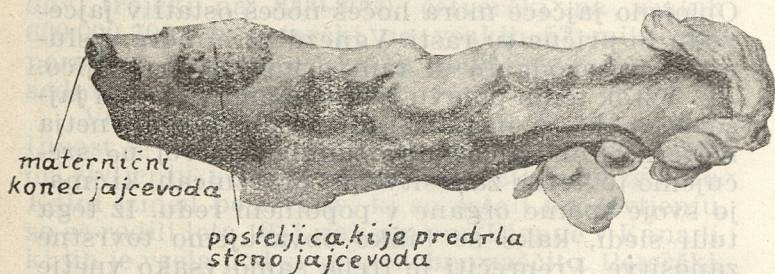
Vemo že iz prejšnjih poglavij, da se sreča zrelo jajčece s semensko klico v enem ali drugem jajcevodu in da se kotali nato polagoma proti maternici. Ako je pa jajcevod na kakem mestu radi kakega prejšnjega vnetja zožen, se prerine jajčece le s težavo skozi tako ožino, da, večkrat se zgodi, da sploh ne more premagati te zapreke. Oplojeno jajčece mora hočeš nočeš ostati v jajcevodu in prične tu rasti. Vgnezditi se mora v sluznico jajceveda in si tam pripraviti posteljico.

Vzrok temu pojavu tiči navadno v ožinah jajcevodov, ki so nastale radi predhodnega vnetja maternice in jajcevodov samih. Zatorej ne srečujemo tovrstne zanositve pri privesnicah, ki imajo svoje spolne organe v popolnem redu. Iz tega tudi sledi, kako se lahko obvarujemo tovrstne zanositve. Preprečiti je treba samo vsako vnetje maternice in posebno še jajcevodov.

Oplojeno jajčece, ki se je vsidrало na sluznici jajceveda, si s tem samo sebi pripravlja grob. Ker ne najde oplojeno jajčece, poznejši zametek, na sluznici jajceveda dovolj hrane, se krpice njegove posteljice vedno bolj in bolj zarivajo v notranjost jajcevodovih mišic in lahko celo izpodjedo tudi njihovo zunanjo ovojnico in prodro na ta način v trebušno votlino. Med tem časom navadno plodna vreča že tako počí, kar povzroča manjšo ali večjo krvavitev. Plod seveda odmre.

Kri izteče ali — in to je posebno nevarno — v trebušno votlino, ali pa se nabira v zaprtih prostorih, v tako zvanih krvnih tvorih, ki seveda prej ali slej tudi lahko počijo in izlijejo svojo vsebino v trebušno votlino. Najhuje je seveda, ako počí jajcevod radi pritiska razvijajočega se zametka in radi razdiralnega dela posteljice, tako, da poplavijo velike množine krvi iznenada trebušno votlino. Posledica tega je takojšnja smrt.

Dokler ostaneta oplojeno jajčece, odnosno zametek nepoškodovana v jajcevodu, ne čuti ženska razen neprijetnosti, ki so lastne nosečnosti, nikakih drugih tegob. Ve sicer, da je noseča, ne more pa vedeti, da tiči oplojeni jajček mesto v maternici v jajcevodu. Šele 6-8 tednov po zadnji mesečni čišči prične noseča žena iz spolovil več ali manj krvaveti in si misli, da je to navaden splav. Podkreplja to njeno domnevo opazitev, da gre s krvjo vred iz maternice tudi tenka plast



Slika 25. Posteljica je razjedla zunanjo steno jajcevoda. (Iz knjige: Stöckel, Trattato di ostetricia).

posteljice in to bodisi v celoti ali pa samo v kosih. Čeprav ne tiči namreč oplojeno jajčece na maternični sluznici, nabrekne v kljub temu sluznica tega organa in se izpreminja polagoma v nekako posteljico. Seveda maternica ne more izriniti iz sebe jajčeca, odnosno zametka, ker ga v sebi ne hrani. Krvavenju iz maternice se pridružijo hude bolečine na levi ali desni strani



trebuha. Te bolečine niso podobne v ničemer navadnim popadkom; one ne mučijo žene ko popadki v določenih presledkih, ampak **trajno**.

Kakor hitro smo le zasumili, da je žena zanosila izven maternice, treba nemudoma poklicati zdravnika, ki edini more ugotoviti, ali gre tu za čisto navaden splav, ali pa morda za zanositev izven maternice. Tu ne pomaga nobeno čakanje, ampak je treba ženo nemudoma spraviti v bolnišnico, ker tu gre pogostokrat za biti ali ne biti.

Jajcece, ki si je izbralo za svoje bivališče jajcevod mesto maternice, večinoma razpade — kakor že omenjeno po 6-8 tednih. Le redkokdaj se zgodi, da preživi plod drugo polovico nosečnosti, še redkeje, da bi postal za življenje popolnoma sposoben. V slednjem primeru bi ga bilo možno z operacijo rešiti. Taki plodovi navadno odmrejo, prično v materinem telesu gniti, ali se pa posuše, včasih naravnost okamene.

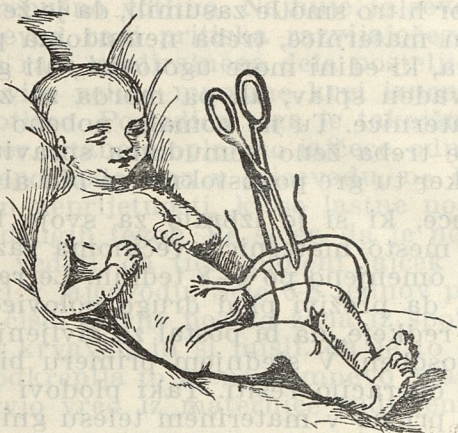
## **Nega novorojenčka.**

Zdrav novorojenček prične takoj, ko je zagledal luč sveta, pošteno otepati z rokami, brca z nogami, odpira oči ter prične kričati na ves glas. Večina izprazni že takoj po porodu mehur in črevo. Barva kože je lepo rožnata. Oblike udov so radi zadostnega razvitka podkožne maščevine lepo zaokrožene.

Živahnost otroka takoj po rojstvu in njegovo vekanje predstavljata le nekak viden in slišen odziv na njemu doslej nevajen dražljaj, t. j. zrak. Otrok prične dihati, pljuča se mu napolnijo s krvjo, po popkovini ne sprejema nikake hrane več.

Pri zdravem otroku čakamo s prerezom popkovine toliko časa, navadno 5-10 minut, da neha žila v popkovini utripati. Šele nato prerežemo

popkovino, ko smo jo na dveh mestih podvezali. Podvezi in škarje, s katerimi prestrižemo pop-

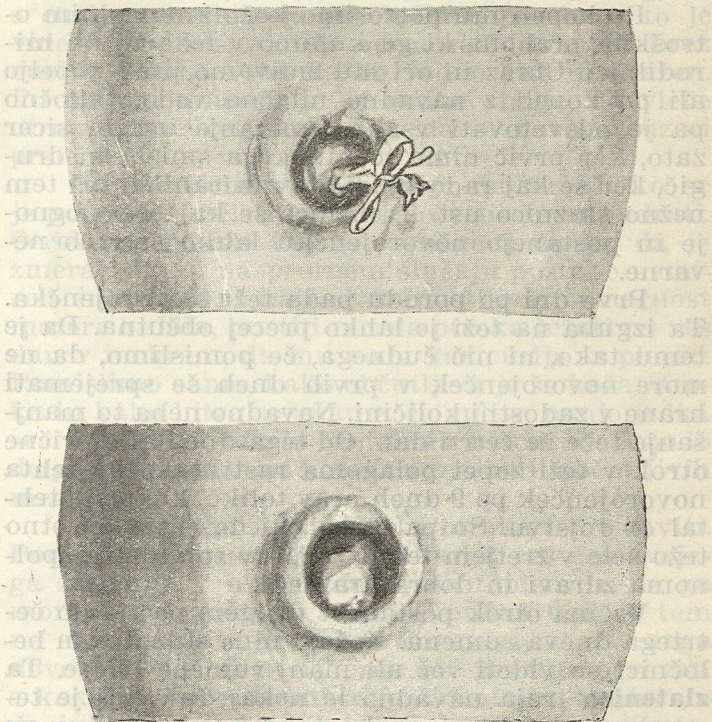


Slika 26. **Kako se prestriže popkovina.** (Iz knjige: Fischer - Dückelmann, Postanek in razvoj otroka).



Slika 27. **Ostanek popkovine takoj po rojstvu.** (Iz knjige: Stöckel, Trattato di ostetricia).

kovino, morajo biti prekuhane. Ostanek popkovine pokrijemo z vato, nakar vse skupaj lepo prevežemo s čisto obvezo. Ostanek popkovine se v teku 24 ur osuši in odpade po nadaljnih 5-8 dni popolnoma.



Slika 28. Ostanek popkovine a) se je že osušil b) je že odpadel. (Iz knjige: Stöckel, Trattato di ostetricia).

V prvih tednih otrok navadno neprestano spi; zbudi se le tedaj, ko čuti, da je lačen ali moker ali pa, ko se ponečedi. Kadar mu menjavamo perilo, navadno kriči in vpije, nasprotno je videti zadovoljen in vesel, kadar se lahko giblje

prosto z rokami in nogami t. j. kadar ga koplje-  
mo.

Novorojenčka treba vsak dan kopati in to, ne da bi dodajali kopeli milo ali kako drugo snov. Koža otroka je namreč še tako občutljiva, da še navadnega mila ne prenese.

Po kopeli mu potrosimo kožo z navadnim otroškim prahom, ki ga kupimo v lekarni ali mi-  
rodilnici. Obraz in oči mu zmivamo pred kopeljo ali po kopeli z navadno mlačno vodo. Odločno pa je odsvetovati vsako izmivanje ust in sicer zato, ker prvič nima to nikakega smisla in drugič, ker se kaj rado zgodi, da mu ranimo pri tem nežno sluznico ust. Te ranice se kaj hitro ogno-  
je in postanejo novorojenčku lahko smrtno ne-  
varne.

Prve dni po porodu pada teža novorojenčka. Ta izguba na teži je lahko precej občutna. Da je temu tako, ni nič čudnega, če pomislimo, da ne more novorojenček v prvih dneh še sprejemati hrane v zadostni količini. Navadno neha to manjšanje teže že četrty dan. Od tega dne dalje prične otrok v teži zopet polagoma rasti, tako da tehta novorojenček po 9 dneh prav toliko, kakor je tehtal ob rojstvu. So pa otroci, ki dosežejo prvotno težo šele v tretjem tednu, čeprav so videti popolnoma zdravi in dobro hranjeni.

Večina otrok postane v drugem pa tja do četrtega dneva rumena. Koža, vidne sluznice in be-  
ločnici so videti več ali manj rumene barve. Ta **zlatenica** traja navadno le nekaj dni. Kaj je temu prav za prav vzrok, do danes natančno ne vemo. Vemo pa, da je to nekaj prehodnega in da se otrok vkljub temu dobro počuti. Le redko kdaj se zgodi, da bi bila omenjena zlatenica to-  
liko huda in bi mogla otroku občutno škoditi.

Nekaj besed o cuclju. Kjer je le mogoče, izhajaj-  
mo brez njega. Na noben način pa ne smemo po-  
moliti novorojenčku že takoj prvi dan v usta cuc-  
lja, še preden smo ga pristavili materinim prsim.

Otrok se namreč neverjetno hitro navadi na cucelj in noče več prijeti za prsi. Res je, da je cucelj čisto nehigieničen, ker ga je težko držati popolnoma čistega in je pogostokrat izvor raznih več ali manj neprijetnih okuženj ustne dupline, vendar je na drugi strani tudi res, da otroka prav s cucljem najhitreje potolažimo, posebno, ko je videti nemiren. Ako že ne moremo izhajati brez cuclja, glejmo vsaj, da bo vedno čist in snažen. Po mojem mnenju je še vedno bolje, da vleče otrok svoj cucelj, kakor pa da se navadi cuzati prste.

Otroka treba vedno, ko je moker ali ko se je ponečedil, očistiti z mlačno vodo in napudrati. Otrok se že sam kaj hitro navadi na to, da je zmeraj suh, v nasprotnem slučaju postane nemiren in prične jokati. Neodpustljiva nemarnost matere bi bila, pustiti morda otroka ležati po ves dan v mokrem, da mu voda kar curlja iz plenice. Pomislimo samo, kako občutljiva je še koža otroka in kako hitro se vname, če vpliva nanjo jedka seč. Posledica teh in podobnih nemarnosti bodo dolgotrajna vnetja kože na najbolj občutljivih mestih.

Takoj po rojstvu je treba otroka toplo zaviti. Pomisliti moramo, da je bil otrok ves čas svojega življenja v materi dokaj na toplem in da ga mora sedaj pošteno zebsti. Vendar tudi v tem ne smemo zaiti predaleč. Zdravega in čvrstega novorojenčka ni treba prav nič umetno ogrevati s kakimi steklenicami, napolnjenimi z vročo vodo in sličnimi ogrevalnimi napravami. Zadoštuje, da ga po prvi kopeli dobro oblečemo in letnemu času primerno pokrijemo z odejo.

Otroška obleka bodi mehka in voljna, ne pa morda hrapava in trda. Naj ne bo iz domačega platna in tudi ne iz volne. Vemo namreč, da je koža dojenčka izredno občutljiva za vse zunanje dražljaje, ki jo zadevajo. Tak neprijeten dražljaj napravlja lahko neprimerna obleka. Plenice in

srajčke, t. j. ona oblačila, ki se neposredno dotikajo kože, naj bodo po možnosti iz bombaževe trikotovine ali pa vsaj iz finega platna. Srajčke naj se zapenjajo na hrbtu in naj ne segajo morda tja do gležnjev, ampak samo do dimelj, da jih ni treba tako pogosto menjavati. Zadostuje, da se onesnaži plenica. Čez srajčko oblečemo še lahko jopico in kako drugo pleničko iz flanele.

Otrok se mora s svojimi udi **prosto gibati**. To je za pravilno prebavo neobhodno potrebno. Prav zato naj se vsako ovijanje dojenčkov v povoje popolnoma opusti. Še dandanes vidimo ponekod, da matere svojim otrokom tako tesno previjejo prsi, trebuh, roke in noge, da je videti tak otrok ko kaka štruca. Edino z glavo še lahko miga. Trditev, češ, s takim povijanjem ne dobi otrok krivih prsi in udov, je čisto iz trte izvita. Pomislimo samo, kako bi nam prijalo, ako bi morali ležati v postelji kot mumije na tesno povežani. Nam bi to gotovo ne bilo všeč, zakaj bi moralo to prijati otroku. Zato proč z nepotrebnimi oziroma škodljivimi povoji, ki samo ovirajo prosto dihanje, ki so v kvar pravilni prebavi in onemogočajo vsako gibanje udov!

Otrok naj po možnosti leži v svoji posebni posteljici in ne morda v zibeljki. Otroka ne navajaj zibanju, ker ga je pozneje težko odvaditi.

Ne boj se, da utegne **sveži zrak** otroku škoditi. Nasprotno je res in dobro. Soba, kjer leži otrok, naj bo dovolj zračna: poleti in v zmernem letnem času naj bodo okna sploh popolnoma odprta. Dojenčke, ki so se rodili v toplem letnem času, nesimo že takoj prve dni na sveži zrak in jih po možnosti dobro odete pustimo tudi zunaj spati. Edinole v mrzli letni dobi moramo nekoliko počakati, preden ponesemo dojenčka na sveži zrak, vendar tudi tu ne odlašajmo predolgo. Zdravi, tembolj pa bolni otroci, morajo biti na svežem zraku, pa naj si bo pozimi ali poleti. Otrok, ki mora po ves ljubi dan ždeti v zatohli

sobi, je videti bled in čemerren. Nasprotno so videti otroci, ki so venomer zunaj, živahni in imajo zdravo barvo lic.

Še dandanes lahko opazujemo, kako zavijajo nekatere matere svoje otroke v kopico oblek iz bojazni, da se ne prehlade. Da je tako ravnanje popolnoma zgrešeno, ni treba še posebej poudarjati. Otroka moramo že v zgodnji mladosti, previdno sicer in polagoma, utrjevati. Zato ne zabranjujmo soncu in zraku dostopa do otroka.

Rekli smo, da novorojenček navadno spi in se zbudi le tedaj, kadar je lačen. Njegovo spanje je trdno. Ako ima dojenček kake motnje v prebavi, ako je neprimerno hranjen, ako nima v sobi, kjer leži, pravega miru, postane v spanju nemiren, se premetava sem in tja, stoka in joče. Večkrat zakrivijo nespečnost novorojenčkov matere same, ki mislijo, da morajo otroka ne samo venomer ogledovati, ampak se z njim tudi pogovarjati ter ga pestovati. Tak otrok izgubi hitro pravi sen, je v muko materi in očetu čez dan in tudi v nočnih urah. Sčasoma postane živčno razdražljiv in cmerikav. Takega otroka je tudi pozneje v življenju težko pripraviti k pravemu redu in poslušnosti.

Otroka naj matere v prvih mesecih nikar ne jemljejo na roke, razen ko se koplje in ko se mu daje hrana. V ostalem mora otrok, čeprav zburjen, ležati. Šele po petem ali šestem mesecu moramo otroka podrževati v naročju. V tem položaju lahko otrok, ki se za vse, kar se godi okoli njega, izredno živo zanima, natančneje pregleda svoje okolje, se obenem več ali manj utruji in pozneje radi tega laže zaspi.

Otrok ne kriči in ne joče nikoli brez tehtnega vzroka. Zdrav in krepak novorojenček kriči le, če je lačen ali moker, ako se je ponečedil, ako je pretesno povit v plenice, ako ga nadleguje mrčes, ako mu je mraz ali pretoplo. Če je dojenček bolan, je njegov jok čisto drugačen; bolj žalo-

sten, vendar ga pravilno označiti ni mogoče. To razliko lahko razpozna samo pazljiva mati. Posebno poglavje glede jokavosti tvorijo oni otroci, ki smo jih v tem ali onem oziru razvadili.

## Prehrana dojenčka.

Naravna hrana novorojenčka je **materino mleko**. To je edina hrana, ki najbolj prija njegovemu razvitju v prvih 6 mesecih. Kravje ali mleko drugih sesalcev, s katerim moramo tu pa tam hraniti otroka, ne more nikdar popolnoma nadomeščati materinega mleka. Že v grobi sestavi obeh vrst mleka dobivamo razlike, kakor jih kaže ta le razpredelnica:

	Masti	Mlečni sladkor	Beljakovine	Pepel
Materino mleko	3.2—3.7	6.5—6.8	0.8—1.6	0.2—0.27
Kravje mleko	3.8—4	4.5 4.6	2.8—3.3	0.7—0.75

Med enim mlekom in drugim obstajajo torej občutne razlike glede množin beljakovin in pepelnatih snovi.

Na vprašanje, je li sploh mogoče hraniti vse novorojenčke z materinim mlekom, moramo na žalost odgovoriti, da ne, kajti zgodi se včasih, da ne more odnosno ne sme dojiti mati svojega otroka, ali pa da otrok ne more prijete za prsi. Vendar se vse to le redkokdaj dogaja. Dandanes se strinjajo vsi zdravniki v tem, da mora ne samo zdrava, ampak tudi bolna mati dojiti svojega otroka. Tudi težka obolenja, kakršna so n. pr. pljučnica, vnetje ledvic i. t. d., ne predstavljajo še ovire, ki bi opravičila odstavitev otroka. Edinole pri hudih nalezljivih boleznih n. pr. pri trebušnem legarju, otročniški vročici, šenu i. t. d. je bolje, da preneha bolna mati z dojenjem otroka, kar je tudi razumljivo, kajti te bolezni so nalezljive in se rade prenesó od bolne matere na otroka.



Tudi padavična mati stori bolje, da ne doji, ker jo utegne prav med dojenjem napasti božjast, in lahko mati nevede in nehote poškoduje več ali manj svojega otroka. Mati, ki boluje za odprto pljučno jetiko, svojega otroka ne sme dojiti. V takih primerih je še najboljše ločiti otroke popolnoma od matere. Nasprotno pa lahko doji sifilitična mati brez skrbi svojega otroka.

One matere pa, ki trpe za slabopočutjem, ki so videti shujšane ali nervozne, ne smejo otroku zabraniti svojih prsi. Takim materam dojenje navadno samo koristi.

Iz vsega tega sledi, da bo uvidevna mati le tedaj zabranila otroku svoje mleko, kadar bo to za njeno zdravje neobhodno potrebno, nikoli pa ne bo tega storila iz malenkostnih ali morda sebičnih namenov. Odločila se bo za tak korak šele potem, ko se je o tem posvetovala z zdravnikom.

Takoj po porodu nastane vprašanje, bo li imela žena dovolj mleka. Na to vprašanje je pred porodom in prve dni po porodu težko zadovoljivo odgovoriti. Pri nekaterih ženskah se mleko pojavi v zadostnih količinah jako hitro, pri drugih zopet treba čakati več dni. Večkrat tudi še dva dni po porodu ne more žena iztisniti iz prsi niti kapljice mleka. Vkljub temu, odnosno prav radi tega treba otroka v rednih presledkih pristaviti k prsim. Čim krepkeje in čim pogosteje povleče novorojenček za prsi, tem preje se prične v seskih nabirati mleko.

Nahajamo seveda tudi matere, pri katerih se tvori mleko le v malih količinah in to vkljub temu, da prijema otrok krepko za prsi. Pri takih skušajmo s primerno hrano dvigniti proizvodnjo mleka. Uživajo naj čimveč močnatih jedi in po možnosti nekaj kozarcev črnega piva na dan. Do danes na žalost ne poznamo nobenega zanesljivega sredstva, ki bi z vso gotovostjo pospeševalo nabiranje mleka. Zato ne trošimo denarja za draga zdravila, ki jih moderna reklama tako

rada hvalisa, ker se da isto doseči s primerno hrano.

Žena, ki doji, naj po možnosti ne menja načina svojega življenja. Ne da se sicer tajiti, da je doječi materi prenaporno delo škodljivo, kakor je na drugi strani tudi res, da ima brezdolje slabe posledice za doječo mater. Večkrat se vprašamo, kaj naj prav za prav doječa mati uživa. Odgovor je lahek. Žena, ki doji, naj uživa vse ono, česar je bila vajena prej. Uživa lahko vse, kar ji prija. Tu ni treba nikake omejitve in nikake prepovedi. Uživa lahko kisle, slane in močno začinjene jedi, ne da bi to slabo vplivalo na mleko. Žene, ki nimajo prave slasti do jedi, naj uživajo po možnosti mešano hrano. Če nagibajo k zaprtju, naj jedo čim več sadja in zelenjave.

Pri nekaterih ženskah se pojavijo za časa dojenja bolečine v hrbtu in križu, ki utegnejo biti precej hude. Vendar ne smejo radi te nevšečnosti odstaviti otroka. Bolečine prenehajo čez nekaj dni popolnoma.

Mesečna čišča se pri doječih materah za časa dojenja ali sploh ne pojavi, ali pa se pokaže že v petem ali šestem tednu po porodu. Mesečna čišča nima navadno nikakega vpliva na množino in kakovost materinega mleka. Zato naj tudi njen predčasni pojav ne pretrga dojenja.

Novorojenček ne sme čakati na hrano delj ko 24 ur. Zmotno je naziranje, da mora novorojenček popolnoma stradati 24 ali pa še več ur. Ako je otrok krepak in že nekaj ur po porodu lačen, kar očituje z neutolažljivim vekanjem, tedaj ga lahko kar pristavimo, ako si je mati med tem časom že dovolj opomogla od poroda, k njenim prsim. Ako pa stanje matere še ni povoljno, dajmo takemu nepočakljivemu kričaču nekàj žličk toplega kamiličnega čaja. Novorojenček nato zadovoljno zaspi.

Ko pristavimo novorojenčke prvič k prsim, se različno obnašajo. Eni primejo z usti za bra-

davico kar z vso močjo in sesajo že takoj spočetka materino mleko z globokimi požirki. Drugi zopet, ali sploh ne primejo za bradavico, ali jo pa čez nekaj časa izpuste. V takih in podobnih primerih ne smemo otroka s silo tiščati k prsim, pristavljajmo ga rajši vsako uro. Prej ali slej zgrabi dojenček pošteno za bradavico in se narška mleka.

Pri dojenju naj se pazi v prvi vrsti na to, da izprazne dojenček popolnoma sesek. Le popolnoma izpraznjeni sesek zamore vplivati na mlečne žleze v tem smislu, da iste povečajo svoje delovanje. Ako se to ne dogaja, začne ponehovati delavnost mlečnih žlez, mleka bo vedno manj in slednjič po dobrem tednu ga sploh ne bo več. Glejmo torej, da izprazne dojenček vedno dobrobra prsi. Ako tega ne bi mogel, moramo zaostanek iztisniti na umeten način.

Kolikokrat naj dojenčka pristavimo k prsim? Čez dan vsake tri ure, ponoči pa morajo biti odmori mnogo večji. V glavnem torej dobi dojenček 5-6 hrano v 24-ih urah. Poudarjam — in to je važno — ne zbudajmo morda otroka, ki trdno spi in ki je nekoliko zamudil svoj obrok. Ni torej važno, da dobi otrok materine prsi vsake tri ure, mnogo bolj je važno, da se navadi otrok na 5 - 6 obrokov. Dojenčka treba z vsega početka privaditi na red. Otrok se tudi čudovito hitro priuči navedenemu redu. Na žalost vidimo še dandanes, kako podoje nekatere matere svoje dojenčke, kadar se jim ravno zljubi. Dogaja se celo, da bude matere otroka iz spanja. Druge bi mu zopet kar venomer ponujale svoje prsi ob vseh mogočih in nemogočih urah. Ni čuda, da postanejo taki otroci sčasoma sitni in nervozni, da nimajo pravega spanja in da trpe za neredno prebavo. Le v zelo redkih primerih je potrebno, da dobi dojenček 7 obrokov.

Koliko časa naj dojenček sesa, prepustimo lepo njemu samemu. Kadar bo sit, neha sam od sebe.

Kako pa vemo, ali dobi dojenček zadostno količino hrane? Čisto enostavno z vsakotedenskim tehtanjem. Takoj po rojstvu zaznamuje dojenček občuten padec v teži. Po devetih dneh, včasih šele pozneje, najdalje po treh tednih, tehta novorojenček ravno toliko, kakor je tehtal ob rojstvu. Od te dobe dalje se večja teža vsak teden stalno in skoroda enakomerno, kakor nam kaže ta le razpredelnica:

	Dojenčki, ki so hranjeni z materinim mlekom		Umetno hranjeni dojenčki
	dečki	dekllice	
Novorojenček . . . . .	3480 gr	3240 gr	3390 gr
Dojenček tehta ob koncu 4. tedna	4170 "	3810 "	3730 "
" " " " 8. "	5080 "	4560 "	4340 "
" " " " 12. "	5870 "	5270 "	4950 "
" " " " 16. "	6580 "	5900 "	5610 "
" " " " 20. "	7110 "	6520 "	6270 "
" " " " 24. "	7650 "	6920 "	6900 "
" " " " 28. "	8140 "	7380 "	7300 "
" " " " 32. "	8540 "	7800 "	7750 "
" " " " 36. "	8900 "	8090 "	8130 "
" " " " 40. "	9220 "	8400 "	8270 "
" " " " 44. "	9650 "	8720 "	8650 "
" " " " 48. "	9970 "	8970 "	8910 "

Seveda so te številke le povprečne in se radi tega ni tako strašno natančno po njih ravnati. Imajo pa v toliko pomen, da si zamoremo jasneje predočiti, koliko približno mora pridobiti zdrav in krepak otrok mesečno na teži. Seveda je še povsem normalno, ako pridobi otrok v kakem mesecu na teži nekoliko manj kakor po razpredelnici, zato pa v drugem mesecu zopet nekoliko več.

Ako je dojenček slaboten, kar se dogaja navadno pri predčasnem porodu, običajno ne more prijeto za prsi in tudi ako prime, se prehitro utru-di in se odvrne od prsi. V takih primerih moramo iztisniti materi iz prsi mleko in ga po žličkah previdno podajati otroku v usta.

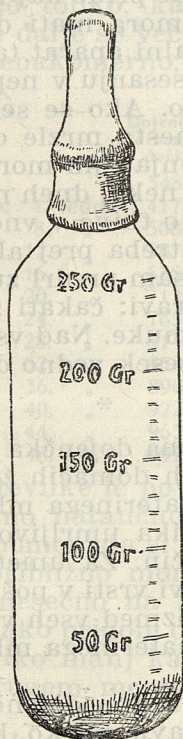
Ako so popokali seski v okolici bradavic, kar povzroča navadno ženi precej hude bolečine, moramo namazati dotična mesta najbolje s tako zvanim črnim mazilom, ki ga dobimo za majhen denar v lekarni. Mazilo namažemo na ranjena mesta le v odmorih med enim obrokom in drugim. Preden damo otroku prsi, moramo očediti dotična mesta, da ne pride kaj mazila v otrokova usta. Redko kdaj mora mati devati na ranjena mesta poseben sesalni aparat tako, da ne pridejo otrokova usta pri sesanju v neposredno dotiko z materino bradavico. Ako se sesek vname, polagajmo na vneta mesta mrzle obkladke, a samo za nekaj dni. Zamenjati jih moramo namreč s toplimi, ako vnetje v nekaj dneh ne uplahne. V tem slučaju se je pričelo tkivo v vnetem sesku gnojiti in napraviti bo treba prej ali slej globok rez. Čakati, da bi gnoj sam predril zunanjo kožo in se izlil navzven, se pravi: čakati zaman in podaljševati nepotrebne muke. Nad vse pa je važno, da izsesa otrok bolni sesek vedno do dobra.

\*

Umetna prehrana dojenčka s kravjim ali kakim mlekom drugih domačih živali ne more nikoli nadomestiti materinega mleka. Najbolj zgovoren dokaz je velika umrljivost otrok, hranjenih na umeten način. Za umetno prehrano dojenčka prihaja v prvi vrsti v poštev **kravje mleko**. Kozje mleko, ki se izmed vseh vrst mleka še najbolj razločuje od materinega mleka, ni primerno za dojenčka.

Za umetno prehrano dojenčka prihaja torej v poštev edinole kravje mleko, ki mora prihajati od svojega izvora pa do otrokovih ust po čimbolj čistih rokah in v izredno snažnih posodah. Dojenčku namenjeno mleko moramo zavreti, da ga oprostimo glavnih otroku škodljivih klic. Kakor hitro mleko zavre, ga moramo odstaviti in položiti na najbolj hladen kraj, kjer naj ostane do

uporabe. Ako pustimo mleko predolgo vreti, postane za otroka teže prebavljivo in mu utegne večkrat škoditi. Pomisliti moramo namreč, da morajo delovati pri dojenčku, hranjenim s kravjim mlekom, prebavila v povečani meri.



**Slika 29. Taka mora biti steklenica za umetno hranjenje otroka.**  
(Iz knjige: Stöckel, Trattato di ostetricia).

Novorojenčku, ki bo navezan na umetno prehrano, ne damo prvi dan ničesar. Drugi in tretji dan dobi le malo razredčenega mleka v kvečjemu treh obrokih. Šele od četrtega dneva dalje dobi določeno količino mleka, razdeljeno na pet obrokov. Pri petih obrokih ostanemo tudi ves čas. To pa zato, ker je kravje mleko teže prebavljivo ko materino. Odmori med posameznimi obroki morajo biti daljši.

Steklenica, iz katere dojenček pije, naj bo vedno čista. Pred uporabo in po uporabi naj se vedno temeljito opere in postavi na hladen kraj. Steklenica naj bo vsebinsko zaznamovana. Isto nego glede čistoče treba posvetiti cuclju, ki ga hranimo v prekuhani in nekoliko slani vodi.

Že davno je znano, da dojenček ne prenaša dobro nerazredčenega mleka. Prve tedne naj dojenček dobi na pol razredčeno mleko, t. j. pol vode in pol mleka ter na sto gr te mešanice 5 gr (kavino žličko) sladkorja. Od 3-4 meseca dalje naj dobi dojenček dve tretjini mleka in eno tretjino vode ter na sto gramov te mešanice naj se doda še 5 gramov sladkorja. Mesto vode je dobro dodajati, odnosno razredčiti mleko z ujema-jočo se množino kake **sluzi**.

Sluz iz ovsa napravimo na ta način, da vržemo v en liter mrzle vode 30 gr ovsenih kosmov in pustimo kuhati eno uro. Nato precedimo vse to skozi cedilce in dodamo še toliko vode, kolikor je manjka do litra. Sluz iz riža delamo tako: 70 gr riža se mora 12 ur mehčati v litru vode. Nato se mora to kuhati 2-3 ure, nakar iztismemo tako prekuhani riž skozi platneno krpo.

Množina tekočine, t. j. razredčenega mleka, ki jo sme dojenček v 24-ih urah popiti, znaša v prvih tednih okrog 800 gr, pozneje ne sme preko-račiti 1000 gr.

Omenil sem že, da je mleku bolje dodajati sluzi mesto vode, ker je v sluzi nekoliko več

## Razpredelnica z navodili za hranjenje dojenčka s kravjim mlekom.

Starost	Število in količina posameznih obrokov v gramih	Celodnevna množina v gramih	Razredčenje		Sladkor na celodnevno množino v gr	
1. dan	čaj s saharinom	po volji	1 del	1 del	vode ali sluzi	5
2. "	6 krat 10	60	"	"	"	5
3. "	6 " 20	120	"	"	"	5
4. "	6 " 30	180	"	"	"	5
5. "	6 " 40	240	"	"	"	5
6. "	6 " 50	300	"	"	"	10
7. "	6 " 60	360	"	"	"	15
2 tedna	5 " 100-150	500-650	"	"	"	20+25
3-8 tednov	5 " 150-150	650-750	"	"	"	30
2 meseca	5 " 150-170	750-850	"	"	"	35-40
3 mesec	5 " 180-200	900-1000	"	"	"	45-50
4-6 mesecev	5 " 200	1000	4 deli	1 del	mokasl. zvarka	50-60



hranil ko v vodi sami. Sluz iz ovsenih kosmičev naj se uporablja pri zaprtju, sluz iz ječmena in riža pa zoper drisko. Od četrtega meseca dalje dodajamo mleku mesto sluzi rajši **zvarke iz moke**. V ta namen uporabljamo pšenično, ovseno ali riževo moko. Kuhati moramo 20 gr moke na litru vode in to 10 - 20 minut.

Umetna prehrana ne more torej v nobenem pogledu popolnoma nadomestiti materinih prsi. Saj se kažejo razlike v teži sami. In potem, koliko več opravlja in skrbi je z otrokom, ki ga moramo umetno hraniti. Kjer je količjak mogoče, naj mati sama doji otroka, ker ga na ta način najlaže obvaruje vseh nevarnosti, ki groze v prvih mesecih umetno hranjenim dojenčkom. Ako ima mati premalo mleka, naj se otrok deloma naravno, deloma umetno hrani. Ako prilike dovoljujejo, vzemimo si dojljlo, da se izognemo umetne prehrane. Paziti pa moramo, da ni dojilja morda bolna. Vsako dojiljo treba, preden ji izročimo svojega otroka, **zdravniško preiskati**.

## Splav

Prekinitev nosečnosti pred **28. tednom**, t. j. pred sedmim luninim mesecem, ko plod še ni dozorel, imenujemo **splav**. Ako se nosečnost prekine po 28. tednu, ne govorimo več o splavu, ampak o **predčasnem porodu**.

Vzrokov za samoodsebni splav v vsakdanjem življenju ne manjka. Do splava pride, ako zametek odnosno plod odmre, ako popuste vezi, ki vežejo plod na maternico. Vzroki so lahko ali boleznj matere, ali pa nepravilnosti v razvoju zametka samega.

Večina splavov odpade na 2.-4. mesec nosečnosti, v poznejših so splavi odnosno predčasni porodi redki.

Maternica, ki je ostala na nizki stopnji razvoja, ki je vkljub pravšnji rasti in razvitku osta-

lih organov ostala majhna, ne bo mogla za delj časa ohraniti v sebi plodu, ampak ga bo morala prej ali slej izriniti iz sebe. Prav tako ne ufezne maternica, koje sluznica je obolela radi ponovnih vnetij, napraviti dovolj trdnih vezi med zametkom in sluznico. Isti pojav opazujemo pri maternicah, ki so z okolino zarasle ali pa preveč nazaj uklonjene.

Prav tako vplivajo slabo na razvitek ploda nekatere nalezljive bolezni, kakršne so n. pr. ošpice, škrlatinka, hripa, trebušni legar, malarija, splošni prisad. Nadalje nekatere bolezni kakor pljučnica, vnetje slepiča, vnetje porebrnice i.t.d. Do splava pride pri naštetih boleznih radi prevelike vročice, ki spremlja navadno omenjena obolenja in ki povzroča popadke s strani maternice. Lahko so pa temu vzrok strupi, ki se pri teh boleznih tvorijo v bolnem telesu in ki znajo škoditi plodu samemu.

Plod sifilitične matere je običajno tudi okužen s to boleznijo. Usoda takih okuženih plodov je navadno ta, da odmrejo predčasno in jih mati v drugi polovici nosečnosti navadno izrine. Do splava pri tuberkulozni ženi pride le, ko je bolezni že dodobra izčrpala materino telo. Plod je tične matere navadno ob rojstvu ni okužen z bacili tuberkuloze, ampak se dojenček z njimi okuži šele pozneje.

Prav tako se nagibajo k splavom one ženske, ki bolujejo za nerednostmi krvnega obtoka in hudimi napakami srčnih zaklopk. Isto se tudi večinoma dogaja pri onih, ki trpe za dolgotrajnim vnetjem ledvic.

Udarec ali padec na trebuh, prenašanje ali dviganje težkih tovorov so istotako pogosti vzroki splavov. Vendar so v tem oziru razlike precejšnje. Nekatere ženske prenesejo dobesedno vse, druge zopet so v tem oziru take, da jim škodi tako rekoč vsaka malenkost.

Jaki duševni pretresi povzročijo lahko pri razburljivih ženskah splav.

Tudi slaba in nezadostna prehrana vodi pri nosečih ženskah včasih do splava. To se je pokazalo v svetovni vojni.

Vendar za ogromno večino splavov ne najdemo nobenega otipljivega vzroka odnosno povoda. Kot že omenjeno, nahajamo ženske, čeprav navidezno krepke in močne, pri katerih se vrsti splav za splavom in ki vkljub najskrbnejši negi ne morejo nositi ploda do konca. Ako pomislimo, kako oslabi ženo en sam splav, si lahko predočimo, kako porazno vpliva ponavljajoče se predčasno izrivanje plodu na telesno in duševno počutje take žene.

Omenil sem že spočetka, da gre ogromna večina splavov na rovaš samohotnih prekinitev nosečnosti. Kaj vsega ženske ne poizkusijo samo, da se rešijo ploda! Poskušajo z vsemi mogočimi sredstvi, uživajo razne več ali manj škodljive snovi, ne plašijo se raznih posezov v grljan maternice same, izvršenih večkrat po osebah sumljivega znanja in čistosti. Vse z edinim namenom, da prekinejo nosečnost. Ženska, ki tako ravna, si sama izpodkopuje zdravje, sama si koplje prerani grob. Do danes ne poznamo sredstva, o katerem bi lahko z vso gotovostjo trdili, da nam povzroči splav. Vsa sredstva, ki se jih v ta namen poslužujejo ženske, delujejo na maternico le v zadostni množini, torej šele tedaj, ko so postala že strupna, ko so občutno škodovala že vsemu ostalemu organizmu. Ako je tudi prišlo do zaželenega učinka, narava vendarle še ni izrekla svoje zadnje besede. Prej ali slej pride do dolgotrajnega vnetja maternice in jajčnikov. Takih vnetij se je težko, večkrat nemogoče iznebiti. In posledice? Večne bolečine v spodnjem delu trebuha, nerednosti mesečne čišče, nevšečen iztok iz nožnice, večno toženje in vzdihovanje po izgubljenem zdravju, iskanje po-

moči vsepovsod, pogosto romanje v bolnišnico in razna zdravilišča, vse življenje dodobra zagrenjeno, razrvano živčevje i.t.d., vse to je posledica lahkomišelnega dejanja, napravljenega v lastno škodo. Samo vprašati treba take bolehnne ženske, kako in kaj, in povedale bodo, da bi imele rajši tudi 20 otrok, samo da bi se rešile muk in trpljenja. Poglejmo si samo malo поблиže bolnišnice za ženske bolezni in videli bomo, kako so vedno bolj prenatrcane z bolnicami, ki trpe za posledicami splava.

Dandanes so številne družine redka prikazen. Otroci so prišli tako rekoč iz mode. Dandanes mora ostati žena lepa, ne sme je kaziti noseči trebuh, obraz mora biti, četudi z raznimi lepotili svež in gladek. Ne smejo ga kaziti pege, ki se tako rade javljajo ob nosečnosti. Kdo se bo vendar ukvarjal z otroki, ko pa je življenje brez otrok tako lepo in mikavno! Kdo bo vendar potem še lahko obiskoval kino-gledališča in se odrekal ostalih dvomljivih dobrot, ki jih nudi življenje v obilici. Rajši nič otrok, kakor pa se odpovedati vsemu temu, kar je mikavnega. Zадostuje en otrok, največ dva, pravijo taki čezmerno pametni zakonci. Vse ostalo je nezaželeno in se mora, ako je že nesreča tu, odstraniti zlepa ali zgrda. Posledice takega mišljenja, ki je že po svoji podlagi popolnoma zgrešeno in protinravno, nikdar ne izostanejo. Omenil sem že v prejšnjem odstavku, kako porazno vpliva odprava plodu na maternico in ostale z njo zvezane organe. Naj navedem glede tega še sledeče: Dandanes slišimo vsepovsodi, kako težko je dati otroku pravo vzgojo in še teže, priskrbeti mu zadovoljivo bodočnost. Moti se temeljito mati, ki misli, da bo imela z manjšim številom otrok manj skrbi, manj dela, manj nevšečnosti, da jim bo lažje priskrbeti bodočnost. Lahko smelo trdim, da niso družine z enim ali kvečjemu z dvema otrokoma, v ničemer na boljšem od družin z ve-

likim številom otrok. Prav nasprotno je res! Mati, ki ima le enega otroka, je v večnih skrbeh zanj, da se mu kaj ne pripeti. Živi tako rekoč v večni bojazni. Dela si pretirane skrbi, ko opazi, da je le malo prehlajen. Oblečen mora biti po naj-novejši otroški modi, našemljen in načičkan ko papiga. Vleči ga je treba po vseh otroških veselicah, plesih, modnih revijah i. t. d. Takemu edincu ne sme nič manjkati. Vse, česar si poželi, mora imeti in to takoj, sicer se utegne še prekomerno razburiti. Z eno besedo, tak otrok predstavlja za mater večno skrb, ki se bo vlekla skozi vse njeno življenje in iz katere ni rešitve. Take matere še pravijo v svoji nespameti, da nimajo sredstev za odgojo večjega števila otrok. Ni čuda torej, da so otroci edinci razvajeni, nervozni, samosvoji, neposlušni. Nikdar ne bodo kos težavam, ki jih čakajo v življenju. Taki se kaj radi izpridijo. In kako tudi ne, ko gredo starši v svoji neprestani skrbi in zaslepljenosti tako daleč, da vidijo v svojem otroku le izvor vsega dobrega in plemenitega; da ne vidijo odnosno, da nočejo videti njegovih napak in pogreškov. Bog ne daj, da bi se kdo tako daleč spozabil in grajal njihovega otroka, četudi upravičeno! Takoj bi bil ogenj v strehi in sledila bi večna zamera! Njihov otrok ima vedno prav, vedno se njemu vse verjame, naj se še tako debelo nalaže. Učitelj v šoli, profesor na gimnaziji, vsi ti so zakleti sovražniki njihovega otroka, in edino ti le in ne morda starši so krivi, ako njihov otrok preveč sijajno ne uspeva in napreduje.

Kako drugačna je slika, prejšnji prav nič podobna, tistih družin, ki se ponašajo s kopico otrok. Tu ni opaziti nikakega brezpotrebnege srčkanja, šemljenja v oblačilih, nikakega pretiranega strahu, nikake potuhe i. t. d. Skrbi seveda ne manjkajo, vendar vse je nekam umerjeno. Otroci se z vsega početka navajajo na red in poslušnost. Sami si že morajo kolikortoliko pomagati. Že v

zgodnji mladosti morajo znati prenašati razne nevšečnosti, odreči se marsikateri želji, pozneje si morajo sami priboriti mesto, ki jim gre. In glej, starši spravijo svoje otroke prej do kruha ko oni, ki imajo le po enega, kvečjemu dva otroka, kar ni prav za prav nič čudnega. Otrok edinec je namreč do skrajnosti razvajen, njemu se vtepa dan za dnem v glavo, da je izjemno bitje, ustvarjeno za izredna dela. Česarkoli se loti, vsega se kmalu naveliča. Sčasoma postane zagrenjen in ni sposoben za pravo življenje, ki ni nobenemu postlano z rožicami. Otrok pa, ki dobro ve, da se mora zanašati v bodočem življenju le nase in na svoje zmožnosti, se oprime prve ugodne prilike in se skuša osamosvojiti. Skromen v svojih zahtevah se bo znal prilagoditi vsem ugodnim in neugodnim okoliščinam.

Bosa je tudi trditev, da je vse preveč ljudi na svetu. Svet je še tako velik, mnogo je še neizrabljenega prostora na njem, da se nam za stoletja naprej ni bati preobljudenosti. Nasprotno je res. Čim manj ljudi, tem manj življenja, tem manj dela in tem manj blagostanja.

Iz teh vidikov moramo zatirati tako zvano **belo kugo**, ki se ni samo razpasla po mestih, ampak je zajela tudi našo vas. Vsak zločin zoper naravo se maščuje prej ali slej nad ženo samo in nad njenimi otroki. Če tudi pustimo ob strani stroge verske in moralne obzire, ne ovrže nihče trditve: samovoljna odstranitev ploda je čisto **navaden umor** še ne rojenega bitja. Vemo, da začenja po združitvi jajčeca in semenske klice svoje življenje novo bitje, ki živi, čeprav je tesno povezano z materjo, svoje lastno življenje. Zato so v tem oziru vsi kazenski zakoniki skoroda vseh civiliziranih držav tako strogi. Naj navedem samo nekoliko odstavkov, nanašajočih se na odpravo telesnega plodu, iz italijanskega kazenskega zakonika:

Člen 545. (Splav ženske brez njenega privoljenja) — Kdor povzroči splav ženske brez njenega privoljenja, se kaznuje z zaporom od sedmih do dvanajstih let.

Člen 546. (Splav ženske z njenim privoljenjem) — Kdor povzroči splav ženske z njenim privoljenjem, se kaznuje z zaporom od dveh do petih let.

Ista kazen se uporabi proti ženski, ki je privolila v splav.

Uporablja se določilo prejšnjega (545.) člena 1.), ako ženska nima še štirinajst let ali nima zmožnosti, da bi razumela ali hotela in 2.) ako je privoljenje izsiljeno z grožnjo ali nagovarjanjem ali pridobljeno s prevaro.

Člen 547. (Splav, ki si ga ženska sama stori) — Ženska ki sama stori splav, se kaznuje z zaporom od enega do štirih let.

Člen 548. (Nasnovanje k splavu) — Kdor — izvzeta je pripomoč pri hudodelstvu po prejšnjem členu — nasnuje nosečo žensko, da splavi, dobavljajoč ji sposobna splavila, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do dveh let.

Člen 549. (Smrt ali poškodba ženske) — Ako povzroči dejanje, določeno v členu 545., smrt ženske, je kazen: zapor od dvanajstih do dvajsetih let, pri telesni poškodbi pa zapor od desetih do petnajstih let. — Ako nastopi iz dejanja po členu 546. smrt ženske, je kazen: zapor od petih do dvanajstih let, pri telesni poškodbi pa zapor od treh do osmih let.

Člen 550. (Splavna dejanja na ženski, smatrani za nosečo) — Kdor dobavlja ženski, ki jo šteje za nosečo, sredstva za odpravo plodu, ali vrši kakorsibodi na njej dejanja z istim namenom, zapade, ako ima dejanje za posledico poškodbo ali smrt ženske, kaznim, določenim v členih 582., 583 in 584. (Kakor za telesno poškodbo ali za prekonamerni umor). — Kadar je

dejanje izvršeno s privoljenjem ženske, se kazni zmanjša.

Člen 551. (Vzrok časti) — Ako se je izvršilo kako dejanje po členih 545., 546., 547., 548., 549. in 550., da se reši čast lastna ali bližnjega sorodnika, se zmanjšajo v členih določene kazni od polovice na dve tretjini.

Zakon od 27. maja 1935./XIII št. 983. o novem pravnem redu za izvrševanje poklicev za zdravstvo pravi v svojem 20. členu: Obsodba radi enega od hudodelstev, določenih v členih 545., od prvega in tretjega odstavka čl. 546., nadalje v členih 548., 549. in 550. ima za posledico črtanje zdravnika iz imenika.

Odpravo telesnega ploda smatra italijanski kazenski zakon za umor in ga temu primerno strogo kaznuje. Edino izjemo dovoljuje člen 584., ki govori o stanju nujnosti.

Edino zdravnik je poklican, da presodi, kdaj je nujno potrebna odprava ploda. Le če plod resno ograža življenje matere, je njegova odprava dopustna in se ne kaznuje. Vendar ne sme po najnovejših zakonskih določilih izvršiti odprave plodu zdravnik sam, ampak mora poslati ženo v kako bolnišnico, kjer izreče veččlanska komisija svoje končno mnenje.

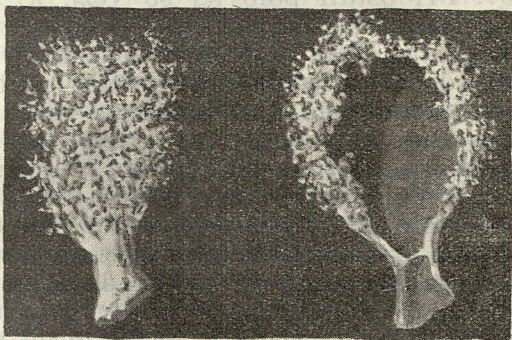
Odprava telesnega ploda je dovoljena le v slučajih, kjer grozi materi smrt. Takih primerov je prav za prav malo. Da naštejemo nekatere bolj važne: Kadar je bljuvanje v prvih mesecih nosečnosti tako jako, da ni mogoče potolažiti z nobenim sredstvom želodca, ko ne more žena zadrževati v sebi niti trohice hrane, ko je že tako izčrpana, da se je resno bati za njeno življenje. Nadalje je dovoljena odprava ploda pri ženskah, ki bolujejo za hudo pljučno tuberkulozo, za jetiko grla, za težkimi napakami srčnih zaklopov ter za hudim kroničnim vnetjem ledvic. Prav tako reši edinole splav žensko, ki boleha za nekaterimi duševnimi in živčnimi boleznimi.



Splav v prvih treh luninih mesecih nosečnosti spremlja od početka do konca krvavenje. Od 4. do 7. meseca nosečnosti poteka splav kakor kak porod, t. j. najprvo izrine maternica brez posebne krvavitve plod, nato se izluči po več ali manj izdatnem krvavenju posteljica, ker se ta razvije dokončno šele v 4. mesecu nosečnosti.

Ne smemo smatrati vsakega krvavenja iz maternice v prvih mesecih nosečnosti kot začetek izriva ploda, ki ga ni mogoče več rešiti. Čeprav pomeni vsaka najmanjša krvavitev iz maternice, da se je plod pričel na kakem, čeprav majhnem mestu, luščiti od maternične stene, ni treba, da bi bila ta okvara takoj spočetka nepopravljiva. Posebno še, če takih krvavenj ne spremljajo popadki in bolečine v križu. Lahko si sicer mislimo, da se je splav prav za prav pričel, vendar je upanje, da preprečimo njegov nadaljnji potek s primernimi protiukrepi.

Takoj, ko se pojavi krvavenje, mora žena ležati mirno v postelji in to tako dolgo, dokler krvavenje popolnoma ne preneha. Polagati ji



Slika 30. Splavljen jajček v drugem luninem mesecu nosečnosti. (Iz knjige: Stöckel, Trattato di ostetricia).

smemo na spodnji del trebuha mrzle obkladke, ki jih vsake pol ure menjujemo. Obvarovati jo

moramo nadalje vsakega razburjenja. Ako le mogoče, pokličimo zdravnika, ki zamore z različnimi sredstvi še bolj pomiriti maternico. Bolnica naj uživa le lahko hrano (mleko, zelenjadne juhe, sočivje). Vendar se pogostokrat zgodi, da vse te mere nič ne pomagajo in gre splav nemoteno svojo pot.

Poleg krvavenja iz maternice se pojavijo običajno od tretjega meseca dalje popadki, ki jih žene različno občutijo. Namen popadkov je, kot sem že pri porodu omenil, širiti grljan maternice in s tem napraviti prosto pot plodu. Nekatere ženske tožijo, da so popadki prav tako boleči, če ne še hujši, kakor pri porodu, druge zopet pravijo, da jih samo nekaj tišči v križu in v spodnjem delu trebuha. Od 5. meseca nosečnosti dalje se pojavijo kakor pri navadnem porodu najprej popadki in šele nato pride do več ali manj izdatnega krvavenja. S popadki iztisne maternica plod iz sebe in nato še posteljico.

V prvih treh mesecih nosečnosti prihaja za izrinjenim zametkom posteljica le v polovici vseh primerov. Pri ostali polovici so vezi, ki vežejo posteljico s steno maternice, prečvrste, da bi jo mogla iz sebe popolnoma izriniti. Tako se zgodi, da ostane del ali pa še celo cela posteljica v maternici. Posledica vsega tega je neprestano krvavenje, ki traja lahko tedne in tedne in ki ženo popolnoma izmozga. Čeprav se maternica neprestano stiska in krči, hočeč na ta način izriniti iz sebe sedaj nepotrebno posteljico, ne pride vkljub vsem njenim naporom do zaželenega učinka. Govorimo tedaj o **nepopolnem splavu**. Pomagati more tu le zdravnik, ki odluči posteljico s posebnim orodjem od maternične stene. Vsako nadaljnje čakanje bi bilo zastojno in nevarno. Nevarno zato, ker krvavenje toliko časa ne bo prenehalo, dokler ostane v maternici le še majhen delček posteljice. Nadalje grozi nevarnost, da vdoro prej ali slej skozi odprt

grljan maternice iz nožnice v notranjost organa bolezenske klice. Zaostala posteljica prične gniti, kri, pomešana z rumenkastim izlivom, prične zaudarjati, žena postane vročična. Če še nadalje čaka in cinca, se zgodi, da si gnojne klice utrjejo pot iz maternice v jajcevode, odkoder ni več daleč do trebušne votline.

Kjer je prišlo do **popolnega splava**, bodi ženska brez skrbi, naj leži nekaj dni in naj se do добра opomore. Kjer je bil pa splav nepopolen, naj se pokliče zdravnik, da spravi zaostalo posteljico na dan.

Po petem mesecu nosečnosti, ko je posteljica dokončno izoblikovana, poteka — kakor omenjeno — splav, kot nekak porod v malem. Lahko se seveda zgodi tudi nasprotno, a le poredkoma.

Ponavljam, da mora priti po izrinjenem plodu tudi posteljica, sicer poiščimo čimprej zdravniške pomoči. Tolažiti se, češ bo že bolje, in čakati dneve in dneve, se pravi iti nasproti nevarnostim, ki lahko postanejo usodne za celo življenje. Kakor hitro namreč vdoro gnojne klice v jajcevode in jajčnike, povzročajo vnetje, ki se večinoma ne da več popolnoma ozdraviti. Žena postane neplodna in, kar je še hujše, vse svoje življenje bo trpela bolečine in druge nevšečnosti, ki jo bodo opominjale na njeno nevednost oziroma nemarnost.

Tako potekajo navadno vsi samoodsebni splavi. Vedno brez vročice in to vse dotlej, dokler ne vdoro v maternico, ki hrani v sebi še ostanke posteljice, klice. Pri popolnem splavu pa poteka vse, ne da bi se telesna toplina dvigala kolikaj uvaževanja vredno. Ploda in posteljice izčiščena maternica se hitro zapre in zabrani klicam dostop v notranjost.

Drugačen je potek splava, ki si ga ženske samovoljno povzročijo s tem, da segajo s sumljivimi predmeti ali orodjem v grljan maternice. Z omenjenimi predmeti pride v grljan in v ma-

ternico samo nebroj kužnih klic, ki povzročajo na ranjenih delih maternice ne samo dolgotrajna vnetja, ampak preplavljajo s svojimi strupi vse telo, s katerimi ga utegnejo tudi popolnoma uničiti. Vse take in podobne splave, povzročene od nevešče roke, spremlja huda vročica, ki se z dneva v dan stopnjuje in ki lahko spravi nepremišljeno ženo v prerani grob.

## Otročniška vročica.

Otročniško imenujemo vročico, ki se pojavi **po porodu** in ki nastane radi vnetja **medeničnih organov**. Po vsakem porodu so namreč spolni organi otročnice več ali manj posuti z drobnimi ranicami, kamor lahko vdró razne bolezenske klice. Iz teh gnezdišč pošiljajo te klice v kri porodnice vse polno strupov.

Otročniška vročica je kot bolezen znana že izza prastarih časov. Bili so časi, ko se je ta bolezen naravnost grozljivo razpasla, ko je umrla vsaka deseta ali celo vsaka peta otročnica za to vročico. Šele v začetku 19. stoletja so prišli zdravniki do spoznanja, kje tiči vzrok umrljivosti porodnic, odnosno kdo povzroča bolezen samo. Dognali so, da povzročajo bolezen svojevrstne klice, ki prebivajo na gnojnih ranah in ki se kaj lahko z rokami ali orodjem i.t.d. prenesó na ranjena dela spolovil. Skušali so preprečiti to bolezen sprva s tem, da so polivali roke in vse pri porodu neobhodno potrebno orodje z razkužilnimi raztopinami. Umrljivost za to boleznijo je sicer nekoliko padla, a je bila še vedno zelo velika. Šele, ko so prišli do spoznanja, da morajo biti roke in vse ono, kar prihaja v dotiko s spolnimi organi porodnice, popolnoma prosto vseh klic, se je dala bolezen uspešno pobijati. To se da doseči edinole na ta način, da se vse, kar pride v dotiko s spolnimi organi porodnice, počeno prekuha in da nataknemo na roke prekühane roka-

vice. Edino tako preprečimo prenos klic v one ranice, ki nastanejo ob izrivu deteta. Kakor hitro je bila ta ugotovitev potrjena, je takoj padel odstotek porodnic, obolelih za otročniško vročico, na najnižje število.

Od tedaj se je zahtevalo od zdravnikov in od babic, da si osnažijo, preden preiščejo porodnico, s krtačo in milom dobro roke in da jih nato še razkužijo. Nihče ne sme preiskati porodnice, ki je imel prej opravka s kakim gnojnim tvorom. Vsem babicam je strogo zaukazano, ravnati se po teh pravilih, ki so edino prava in uspešna, ako hočemo porodnico obvarovati poporodne vročice. Vestna babica se bo po teh pravilih tudi ravnala. Dobe se pa tudi take, dandanes že bolj redko, ki jim je snaga deveta briga in ki z umazanimi rokami preiskujejo porodnico. Prav tako ne sme nihče preiskovati porodnice, ki je imel opravka z nalezljivimi obolenji.

Vročica, ki nastopa po porodu ali splavu, je posledica ali ne do skrajnosti izvajane čistoče ob porodu po babici odnosno ženi sami, ali pa posledica težkih operacij, katerim se je morala porodnica podvreči. Lahko povzročajo otročniško vročico tudi zaostanki posteljice odnosno jajčnih ovojníc.

Deli posteljice in ovojníc, ki ovijajo plod, prično gniti, če ostanejo po porodu v maternici. Porodnični izliv bo zaudarjal po gnilobi. Dokler bo grljan maternice dovolj odprt, bo imel porodni izliv prosto pot navzven. Žena ne bo izpostavljena posebnim nevšečnostim. Maternica se bo polagoma izčistila. Če se pa grljan maternice dodobra stisne in mora ostati gnojni izliv v maternici sami, prodirajo proizvodi tega gnojnega vnetja v kri. Žena bo trpela za občutno vročico. Ako ima maternica še dovolj moči, da iztisne iz sebe ta gnojni izliv, preneha takoj vročica, sicer preplavijo gnojni izcedki jajcevode in prodró tudi do trebušne votline.

Ako nastopi po porodu vročica, treba takoj poklicati zdravnika, ki uredi vse potrebno. Poporodna vročica nastopa vedno šele **tretji** ali **četrti** dan **po porodu**. Vsako zvišanje telesne topline v teh kritičnih dneh preko 38 stopenj C mora zbuditi sum, da nekaj z maternico ni v redu. Tolažiti se, češ, povod vročici je najbrž zaprtje, za katerim pogosto trpe otročnice, je popolnoma zgrešeno. Tako cincanje stane bolno porodnico precej drago. Prvič zamudi s tem pravi čas zdravljenja, drugič si takó podaljšuje bolezen samo. Naj se ne čaka, kaj bo, ampak poklicati treba takoj izvežbano osebo, ki bo znala prav svetovati.

Omenil sem, da predstavlja vsaka rana in ranica, ki je nastala na spolovilih ob porodu, nekaka vrata, skozi katera lahko vdró v notranjost telesa bolezenske klice, če prenesemo te klice z nečistimi rokami odnosno nečistim orodjem na okvarjena mesta.

Huda otročniška vročica izbruhne — kakor omenjeno — šele tretji ali četrti dan po porodu, ko se je porodnica od poroda kolikor toliko opomogla, ko misli, da je že rešena vsega zlega. Telesna toplina se nenadoma dvigne preko 38° C. Največkrat doseže kar 40° C. Ko se dviga toplina, bolnico občutno mrazi, včasih tako hudo, da se kar postelja trese. Vse to ima za posledico splošno oslabeledost, nespečnost, izgubo slasti do vsakršne jedi i. t. d. Otročniška vročica lahko traja tedne in tedne in vede slednjič ženo celo v smrt.

Pot, ki jo uberejo gnojne klice, ki so se naselile na še tako neznatni ranici spolovil, je različna. Jasno je, da uničijo klice, ki bi v ogromnih množicah prehajale v kri, v kratkem času bolno ženo popolnoma, kakor je tudi pričakovati, da bolno telo sčasoma ugonobi klice, ki niso prehudo strupene, ali pa, ki le počasi prodirajo v notranjost spolovil, kjer sicer povzročajo gotove hude

bolezenske izpremembe, a ostane vendar njihov kvarni vpliv na celotno telo kolikor toliko omejen.

Iz ranjene nožnice odnosno maternice vdró navadno gnojne klice v jajcevoda in jajčnika, kjer povzročajo svojevrstna več ali manj gnojna vnetja. Včasih uberejo zopet drugo pot in se vgnezdijo v veznem tkivu, ki obdaja medenico. Ta vnetja v medeničnem veznem tkivu imajo za posledico dolgotrajna gnojenja, ki bolnico več ali manj dodobra izčrpajo. Iz obeh omenjenih mest se vnetje kaj rado širi proti trebušni votlini.

Ne bom na tem mestu navajal, kako zdravijo zdravniki otročniško vročico, ker bi nas vedlo to predač. Porodnica, ki ima po porodu vročico, spada brezpogojno v bolnišnico. Edinole v izjemnih primerih, kjer so stanovanjske in druge prilike na višku, dovoli zdravnik za vsak tak posamezen primer izjemo. Radi tega tudi ne bom navajal, kako moramo ravnati z bolno otročnico.

Na koncu tega poglavja, naj mi bo dovoljeno še enkrat ponoviti, da je vzrok poporodne vročice po ogromni večini edinole pomanjkanje brezobzirne snage in čistoče za časa pred porodom in po porodu, kakor tudi, da vede samovoljna odprava plodu pogostokrat ženo v smrt.

## **Rak maternice.**

Žal, da mi ni dana možnost radi prepičlo odmerjenega prostora opisati v pričujoči knjigi nekateré najvažnejše bolezni, ki so lastne ženskemu spolu. Zategadelj se omejim samo na ono bolezen, ki terja leto za letom nebroj žrtev prav med ženskim spolom.

Opisal sem že v tretjem delu «Zdravje in bolezen v domači hiši», kaj je rak, kako nastopa, kako se širi v zdrava tkiva, kako sčasoma izpodjé vse, kar mu stoji na poti. Opisal sem tudi, katere organe rak najrajši napada in omenil, da se pri

ženskah najbolj pogosto javlja rak na maternici. Dobra tretjina vseh rakastih obolenj pri ženskah se nanaša na maternico.

Rak na maternični sluznici, oziroma, kar se najčešče dogaja, na ustju nožničnega dela grljana, izbira svoje žrtve pri onih ženskah, kojih starost se giblje med 40. in 60. letom. Pred 30. letom je rak maternice zelo redka prikazen.

Kaj je neki vzrok, da se rak naseli najčešče prav na materničnem grljanu, ali pa celo v maternici sami, tega si do danes ne znamo še dobro razložiti. Verjetno je, da imajo pri nastanku raka pomen predhodna in večkratna vnetja maternice in njenega ustja, a tudi trdovratni katarji nožnice niso brez vsakega pomena. Nadalje moramo priznati tudi dednosti prav pri rakastih obolenjih velik vpliv.

Posebni znaki raka na maternici so tudi tu, kakor n. pr. pri raku na želodcu in drugod, spočetka malenkostni, ponajvečkrat celo popolnoma manjkajo, tako da se dotična oseba niti zdaleč ne zaveda, kaj se vse hudega v njej dogaja. Kot enega najbolj izrazitih znakov rakastih obolenj na maternici moramo smatrati tisto tudi najbolj neznatno krvavenje iz spolnih organov, ki se javlja pri spolno zreli ženski izven vsakomesečne čišče, ali pa šele v dobi, ko žena ni več spolno godna. Vsaki količkaj pametni ženski mora vsako še tako neznatno krvavenje, ki se javlja izven dnevov vsakomesečnega rednega razdobja, ali pa pozneje, ko je čiščenje popolnoma prenehalo, vzbuditi opravičen sum, da pri njenih spolnih organih nekaj ni v redu. Kdor ne uvažuje tega znaka te neredne, čeprav morda neznatne krvavitve, zamudi večkrat edino pravi čas ozdravljenja.

Pa ne samo vsako, ponavljam, tudi najbolj neznatno krvavenje iz spolnih organov, ampak tudi belkasto — umazano oziroma rumenkasto



perilo mora obrniti nase pozornost vsake ženske, ki je prekoračila gotovo dobo.

Najbolj žalostno pri tem raku, kakor pri vseh rakastih obolenjih je to, da ne povzroča v svojih prvotnih početkih na grljanu maternice oziroma v maternici sami nikakih bolečin; bolečine se pojavijo šele pozneje, čestokrat šele tedaj, ko je vsako upanje na temeljito ozdravljenje zaman. Dokler ostane rak omejen na nožnični del maternice, ne povzroča nikakih, niti najmanjših bolečin. Šele, ko si je rak iz prvotnega izhodišča utrl pot v zdrava okoliška tkiva, v bezgavke in naprej v trebušno votlino, se bolečine vedno večajo. Napadeno telo prične hujšati z dneva v dan, bolnica peša telesno in duševno bolj in bolj, dokler ne nastopi odrešilna smrt.

Kakor vsa rakasta obolenja, tako tudi rak na maternici ni nikaka dolgotrajna bolezen. Prepuščen samemu sebi ugonobi žensko v enem kvečjemu v dveh letih.

Vprašamo se, je li rak na maternici sploh ozdravljiv. Na to vprašanje moramo odgovoriti sledeče: Rak na maternici je ozdravljiv le tedaj, ako je bil pravočasno razpoznan, ako je bila bolezen takoj v svojem početku pravilno ugotovljena in spoznana. Rakasto tkivo je treba takoj brez nepotrebne čakanja in cincanja odstraniti iz telesa. Drugega sredstva zoper to bolezen do danes žal še nimamo, zato smemo pričakovati le od kirurškega noža temeljitega ozdravljenja in še to šele tedaj, ko niso še prodrli izrastki raka v globino in zajeli prevelike množice zdravega tkiva. Odstraniti iz telesa vse ono, kar je bolno, je edina možna rešitev in tem laže izvršljiva, čimprej je bila bolezen razpoznana v svojem bistvu.



# KAZALO

---

Uvod . . . . .	Str.	3
Slovstvo . . . . .	„	4
Ženski spolni organi . . . . .	„	5
O spolni godnosti . . . . .	„	8
Čišča . . . . .	„	9
Oploditev . . . . .	„	10
Nadaljnji razvoj zametka . . . . .	„	13
Posteljica . . . . .	„	16
Razvoj ploda v maternici . . . . .	„	17
Znaki nosečnosti . . . . .	„	22
Pravilni porod . . . . .	„	25
Nasveti za dobo nosečnosti, poroda in otročniške postelje „	„	31
Oteženi porod . . . . .	„	42
Zanositev izven maternice . . . . .	„	51
Nega novorojenčka . . . . .	„	53
Prehrana dojenčka . . . . .	„	60
Splav . . . . .	„	69
Otročniška vročica . . . . .	„	80
Rak maternice . . . . .	„	83



